

HRUNAMANNAHREPPUR

AÐALSKIPULAG 2016-2032

Forsendur og umhverfisskýrsla

STEINSHOLT

4. janúar 2017

Breytt 3. október 2017

HRUNAMANNAHREPPUR

Aðalskipulag 2016-2032

Gísli Gíslason

Ásgeir Jónsson

Ingibjörg Sveinsdóttir

Guðrún Lára Sveinsdóttir

Mynd á forsiðu: Séð yfir Flúðir ofan af Miðfelli

SKIPULAGSGÖGN

Sveitarfélagsuppdráttur, byggð í mkv. 1:50.000.

Sveitarfélagsuppdráttur, hálendi í mkv. 1:100.000.

Þéttbýlisuppdráttur fyrir Flúðir í mkv. 1:10.000.

Greinargerð - skipulagsskilmálar.

Forsendur og umhverfisskýrsla.

EFNISYFIRLIT

1	INNGANGUR.....	6
1.1	Gerð aðalskipulags.....	6
1.2	Gildandi skipulag	7
1.3	Efnistöð.....	7
2	STAÐHÆTTIR	7
2.1	Landslag / Jarðfræði	8
2.2	Grunnvatn / jarðhiti.....	9
2.3	Gróðurfar, landgræðsla og skógrækt	9
2.4	Veður.....	11
2.5	Dýralíf	11
2.6	Náttúruvá	11
2.6.1	Jarðskjálftar.....	12
2.6.2	Eldvirkni	12
2.6.3	Flóð / Landbrot	12
2.6.4	Aðrar náttúruhamfarir	14
2.7	Hlunnindi	14
2.7.1	Veiði	14
2.7.2	Hagnýt jarðefni	16
2.8	Verndarsvæði	16
3	ÍBÚAR, ATVINNA OG BYGGÐ	18
3.1	Íbúapróun, aldursdreifing og íbúaspár	18
3.2	Atvinna	20
3.3	Opinber þjónusta og samstarf sveitarfélaga	25
4	UMHVERFISSKÝRSLA	27
4.1	Matsferli	27
4.1.1	Matsskylda	27
4.1.2	Helstu viðmið	27
4.1.3	Umhverfispættir og stefna sveitarstjórnar	34
4.2	Mat á umhverfispáttum.....	35
4.2.1	Landbúnaðarland.....	35
4.2.2	Uppbygging ferðamannastaða.....	38
4.2.3	Ný efnistökusvæði á hálendi.....	43
4.2.4	Stakar framkvæmdir í byggð og á hálendi	45
4.2.5	Þéttbýli á Flúðum	47
4.2.6	Frístundabyggð	49
4.2.7	Verndarsvæði.....	50
5	HEIMILDIR	52

1 INNGANGUR

Hrunamannahreppur er í uppsveitum Árnessýslu á milli Hvítár og Stóru-Laxár og nær norður í Hofsjökul. Sveitarfélagið er tæplega 1.400 km² að stærð (*Landmælingar Íslands, 2014*). Íbúar eru um 800, þar af eru ríflega 400 búsettir í þéttbýlinu á Flúðum.

Helstu atvinnuvegir eru landbúnaður þar sem garðyrkja er mikilvægur þáttur, iðnaður og þjónusta, sérstaklega við ferðamenn en ferðaþjónusta er, líkt og víðar, ört vaxandi atvinnugrein í sveitarfélaginu.

Landslag í Hrunamannahreppi er fjölbreytt og setja fell og klettaholt mikinn svip á landið. Dalir og flatlendi eru grösug og vel fallin til landbúnaðar. Góð ræktunarskilyrði og jarðhiti er grunnur öflugs landbúnaðar í sveitarfélaginu.

Í þessu skjali er fjallað um helstu forsendur sem liggja að baki stefnumörkunar í aðalskipulagi og einnig er fjallað um hugsanleg umhverfisáhrif af stefnunni og bornir saman mismunandi kostir.

1.1 GERÐ AÐALSKIPULAGS

Hrunamannahreppur skipaði stýrihóp til að vinna að tillögugerð aðalskipulagsins. Stýrihópin skipuðu: Jón G. Valgeirsson sveitarstjóri, Ragnar Magnússon þáverandi oddviti, Halldóra Hjörleifsdóttir oddviti, Bjarney Vignisdóttir, Sigurður Sigurjónsson og Unnsteinn Logi Eggertsson. Ragnar hætti í sveitarstjórn og stýrihópi í júlí 2016 og kom Kolbrún Haraldsdóttir inn sem varamaður hans í sveitarstjórn. Þá starfaði Pétur Ingi Haraldsson skipulagsfulltrúi með hópnum.

Tillögugerð, úrvinnsla og framsetning aðalskipulagsins var unnin af starfsfólki Steinsholts ehf, þeim Gísla Gíslasyni og Ásgeiri Jónssyni. Einnig komu aðrir starfsmenn að vinnunni eftir þörfum, þau Ingi-björg Sveinsdóttir og Guðrún Lára Sveinsdóttir.

Mynd 1. Hrunamannahreppur.

1.2 GILDANDI SKIPULAG

Aðalskipulag Hrunamannahrepps 2003 – 2015 var staðfest af umhverfissráðherra 20. des. 2005.

Gerðar hafa verið allnokkrar breytingar á skipulaginu frá því það tók gildi:

- Frístundabyggð – sept. 2006 – Í landi Reykjadalssvæðis eru F7 og F8 sameinuð í F7 (Dalabyggð) og nýtt frístundasvæði F8 (Hólabýfi) sett inn.
- Hálendi: Fjallvegur og frístundabyggð, sept. 2006 – Sett inn frístundasvæðið G9 og gert ráð fyrir að vegur frá Ásgarði/Árskarði austur að Þjórsá verði fjallvegur.
- Frístundabyggð og vatnsból, júlí 2007 – Sett inn tvö vatnsból B8 og B9 í landi Berghyls, tvö ný frístundasvæði F25 og F26 auk þess sem F15 stækkar.
- Rýmkun þéttbýlismarkna, íbúðarbyggð, iðnaðar- og athafnasvæði, skýrari markmið um landbúnaðarland, sept. 2007 – mörk þéttbýlis stækka til norðurs og vesturs og minnkar frístundasvæði (F12) og golfvöllur (G1) samsvarandi, iðnaðarsvæði (P4) og tjaldsvæði (T1) stækka og er farvegi Litlu-Laxár breytt. Skilgreindir göngu- og reiðstígar. Bætt inn opnu svæði (R1). Hert á ákvæðum varðandi verndun á góðu landbúnaðarlandi. Þá var hert upp á ákvæðum varðandi frístundalóðir og vegsvæði.
- Aukin íbúðar- og frístundabyggð, stækkun iðnaðarsvæðis, stækkun þéttbýlismarkna, 1. okt. 2008. – Þéttbýlismörkum er breytt samhliða því sem landbúnaðarsvæði í landi Grafar er breytt í íbúðabyggð A13, A6 og A9 er stækkað, iðnaðarsvæði P5 stækkar og sett inn frístundasvæði F27 í landi Efra Sels.
- Högnastaðir, frístundabyggð, í nóv. 2009 – sett inn nýtt frístundasvæði, F25.
- Flúðir, Bræðratunguvegur, í okt. 2010 – Tenging Bræðratunguvegar við gatnakerfið á Flúðum.
- Flúðir, íbúðarsvæði, sept. 2011 – Nýtt íbúðarsvæði við Ljónastíg.
- Miðfell 3, nóv. 2012 – Sett inn verslunar- og þjónustusvæði.
- Iðnaðarsvæði, júní 2015 – Iðnaðarsvæði P1 stækkar og gert ráð fyrir úrvinnslu úrgangs.
- Flúðir, – breyting á legu Hvammsvegar.

1.3 EFNISTÖK

Fjallað er um staðhætti í sveitarfélaginu (kafla 2) s.s. veðurfar, náttúru og dýralíf. Einnig er fjallað um náttúruvá (kafla 2.6) en Hrunamannahreppur er á jarðskjálftasvæði og Hvítá og Stóra-Laxá geta flætt yfir bakka sína þegar mikil úrkoma og leysingar fara saman. Minnst er á hlunnindi (kafla 2.7) og gerð grein fyrir verndarsvæðum (kafla 2.8) s.s. friðlýstum svæðum og fornminjum.

Í kafla 3 er yfirlit yfir íbúðarþróun í sveitarfélaginu og gerð grein fyrir fjölda búfjár og helstu atvinnugreinar tilgreindar. Opinber þjónusta og samstarf sveitarfélaga er stór þáttur í öllum samfélögum (kafla 3.3).

Umhverfisáhrifum af breytttri stefnu aðalskipulagsins eru gerð skil í kafla 4.2 og bornir saman mismunandi valkostir fyrir helstu stefnumarkana.

2 STAÐHÆTTIR

Sveitarfélagið Hrunamannahreppur liggur á milli Stóru-Laxár og Hvítár í Árnessýslu. Að vestan og norðan fylgja hreppamörkin Hvítá og síðan Jökulfalli og Jökulkvísl allt inn að Hofsjökli og að sunnan og austan fylgja þau Stóru-Laxá í Laxárdrög og þaðan í Eystra-Rjúpnafell í Hofsjökli (Ágúst Guðmundsson, 1996). Sunnan og austan við Stóru-Laxá er Skeiða- og Gnúpverjahreppur og vestan megin við Hvítá er Bláskógabyggð. Sveitarfélagið allt er um 1.400 km². Í sveitarfélaginu er einn þéttbýliskjarni; Flúðir. Hreppurinn er nefndur eftir bænum Hruna en þar er prestsetur og kirkja (Ágúst Guðmundsson, 1996).

Mynd 2. Tungufellskirkja

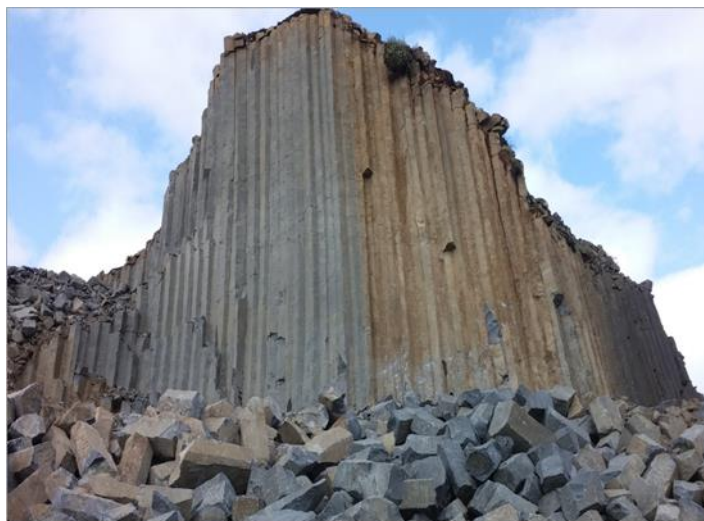
2.1 LANDSLAG / JARÐFRÆÐI

Hrunamannahreppur er gróin sveit. Syðst og vestast er landið tiltölulega flatt og blautt á köflum næst Hvítánni en eftir því sem norðar dregur hækkar landið og lág fjöll og klappir eru þar víða með graslendi í lautum og lægðum. Eldri grágrýtismyndun er hvergi víðáttumeiri en í Hreppunum og í fjöllum er grágrýti og alls konar molaberg, gosmöl, vatnaset og jökulruðningur til skiptis. „Hreppafjöllin eru yfirleitt lág 200-300 m yfir sjávarmáli, og mynda skörðotta frambrún en fara jafnt hækkandi inn til landsins“ (Ágúst Guðmundsson, 1996 : 11). Jarðlögum hallar til beggja hliða út frá hallaskilum sem liggja til norðausturs um Hreppafjöllin, nærri Stóru-Laxá. Vestan við skilin hallar jarðlögum til vesturs en austan við þau hallar þeim til ýmissa átta. Hryggur með elstu berglögum er í miðju skilanna en yngri berglög eru sitt hvorum megin við (Ágúst Guðmundsson, 1996).

Berggrunnur austurhluta Árnessýslu og vesturhluta Rangárvallasýslu er að nokkuð jöfnu leyti úr basalti og móbergi og er nokkuð vel vatnspéttur en úrkoma rennur að mestu af svæðinu sem yfirborðsrennsli (Haukur Tómasson, 1961). Þessi berggrunnur er kenndur við svonefnda Hreppamyndun en Guðmundur Kjartansson jarðfræðingur, sem ættaður var frá Hruna, nefndi jarðmyndanir frá ísaldartímanum einu nafni Hreppamyndunin (Ágúst Guðmundsson, 1996). Móbergsfjöll eru áberandi í Árnessýslu en öll há og brött fjöll í sýslunni eru hlaðin upp úr móbergi, mynduð við eldgos undir jökli. Móbergsfjöllin skiptast í stapa og hryggi og eru nokkur dæmi um báðar gerðirnar fyrir ofan byggðina. Móbergsstapar eru víða og þar má sjá fallegar stuðlabergssúlur. Stapar eru með flatan lítið eitt hvelfdan koll með hvössum hamrabrunum allt í kring, sumir eru með basaltkolli (Haraldur Matthíasson, 1961).

Búðaröðin, sem kennd er við fossinn Búða í Þjórsá, eru jökulgarðar eða öldur sem taldir eru merki um afturkipp í hörfun ísaldarjökulsins (Ágúst Guðmundsson, 1996). Hana má rekja frá Vatnsdalsfjalli í Fljótshlíð að Efstadalsfjalli í Laugardal.

Einna greinilegust er hún við fossinn Búða í Þjórsá en er einnig greinileg í

Mynd 3. Stuðlaberg í Hrepphólum.

Reykjadal í Hrunamannahreppi og við Bræðratungu þar sem Hvítá hefur brotið sig í gegnum hana. Þetta var fyrir um 10.000 árum við lok ísaldar en þar má sjá merki um það að sjórinn fylgdi jökulröndinni eftir. Búðaröðin er úr „samanböggluðum sjávarlögum undir jökulruðningi, og þar má finna hrúðurkarlabrot í um 90 m y.s.“ (Guðmundur Kjartansson, 1952).

Jökulfallið er jökulá sem kemur úr Hofsjökli og rennur í Hvítá. Hvítá kemur úr Langjökli og í henni er Gullfoss, einn þekktasti foss landsins. Á afréttinum falla Sandá, Grjótá, Stangará og Búðará allar í Hvítá en Leirá og Sælingsdalskvísl falla í Stóru-Laxá.

2.2 GRUNNVATN / JARÐHITI

Mikil lindasvæði eru í hálendisbrúninni og inn á hálendi sveitarfélagsins þar sem finna má gott neysluvatn. Þegar niður í byggðina kemur er víða tregt um kalt vatn þótt allvíða megi finna litlar uppsprettur. Jarðhiti er algengur í Hrunamannahreppi en þó mest í kringum Flúðir. Jarðhitasvæði voru kortlögð á árunum 2006 – 2007 (Haukur Jóhannesson, 2011) og um fjórðungur af náttúrulegum lághitavarma landsins finnst í Árnessýslu. Háhitasvæði er í Kerlingarfjöllum og þar er um 11 km² virkt jarðhitasvæði með allmörgum hverum sem eru ýmist gufu- eða leirhverir (Ágúst Guðmundsson, 1996). Lághitasvæði eru almennt skilgreind sem svæði þar sem hiti er minni en 150°C á um 1.000 m dýpi en háhitasvæði þar sem hitinn er yfir 200°C á um 1.000 m dýpi. Minnstur hluti jarðhitakerfa er sýnilegur og á það einkum við lághitakerfin. Hverir og laugar sýna hvar jarðhiti er undir og stundum sjást sprungurnar sem leiða vatnið til yfirborðs. Afrennsli kerfanna kemur stundum fram í laugum og volgrum. Á háhitasvæðum sýna gufuhverir hvar sýður upp af grunnvatni og gas sem fylgir gufunni ummyndar bergið í leir næst yfirborði. Kulnaðar skellur og leirflákar vitna um breytilega virkni (Orkustofnun, án ártals).

Mynd 4. Hverinn Litli-Geysir í Hverahólm-anum á Flúðum.

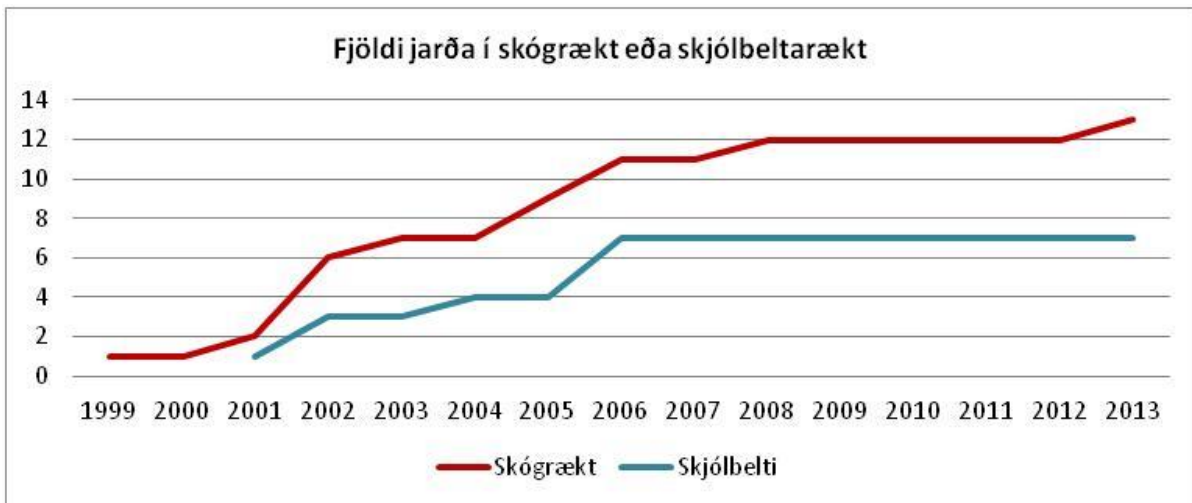
2.3 GRÓÐURFAR, LANDGRÆÐSLA OG SKÓGRÆKT

Í Hrunamannahreppi er stundaður öflugur og fjölbreyttur landbúnaður. Halli lands í byggðinni er fremur lítil og megnið af sveitinni neðan 200 m er gróið. Láglandinu má skipta í 3 gróðursvæði; votlendi, mólendi og skóglendi. Sunnan til og vestan eru mjög gróðursælar sléttur, oft mýrlendar, sem eru mjög grasgefnar og gætu verið nýttar meira til ræktunar en nú er. Norðan til og austar er landið herra og þar eru holt og fjöll með grasgefnum lægðum. Þó eru þar víða möguleikar til ræktunar túna sérstaklega, en landið hentar einnig vel til beitar og/eða skógræktar. Við Litlu-Laxá í landi Hvamms er Hverahólmi, hverasvæði þar sem vaxa sjaldgæfar plöntutegundir (flikruburi, fjóluhnokki, laugahnokki og vatnsaflí), sumar á valista (Gylfi Guðjónsson og félagar, 2005).

Í sveitarfélaginu starfar Landgræðslufélag sem stofnað var 2008. Tilgangur þess er að stuðla að uppgræðslu landsins og stöðva jarðvegseyðingu í sveitarfélaginu og á afréttinum (Landgræðsla ríkisins, 2015). Landgræðslan stendur að verkefni sem kallast „Bændur græða landið“ og miðar að því að bændur stundi uppgræðslu á sínum jörðum. Skilyrði fyrir þátttöku í verkefninu er að svæðið sem um ræðir sé lítt eða ógróið og að beitarálag sé hóflegt. Árið 2015 voru þrír bændur í Hrunamannahreppi þátttakendur í þessu verkefni.

Nokkrar jarðir eru í skógrækt eða skjólbeltarækt undir merkjum Suðurlandsskóga, sjá Mynd 5. Skógur og skjólbelti hjálpa til við að mynda skjól, eru til mikillar prýði og geta dregið úr hávaða, t.d. frá umferð. Stærsta skógræktarsvæðið er tæpir 200 ha en víða hefur verið plantað í smærri svæði í sveitarfélaginu. Allvíða er náttúrulegt birkikjarr, sérstaklega upp með Hvítá og í hálendisbrúninni.

Gæðavottun í sauðfjárrækt er m.a. ætlað að tryggja að sauðfjárrækt sé í samræmi við umhverfisvernd, landkosti og æskilegt landnýtingarsjónarmið (*Guðni Ágústsson landbúnaðarráðherra, 2001*). Hrunamanna-afréttur er vottaður miðað við þann búfjárfjölda sem þar er og í tengslum við þá vottun er víða unnið að uppgræðslu á afréttinum.

Mynd 5. Fjöldi jarða í skógrækt eða skjólbeltarækt undir merkjum Suðurlandsskóga (*Suðurlandsskógar, 2015*).

Helstu mýrarsvæðin eru inn á afrétti, svonefndar Miklumýrar, suðvestan við Kerlingarfjöll auk víðáttumikilla votlendissvæða við Hvítá, ofan og austan við Auðsholt. Á Miklumýrum eru víðáttumiklir ljósu-stararflóar, þeir stærstu á miðhálandi Íslands (*Ágúst Guðmundsson, 1996*).

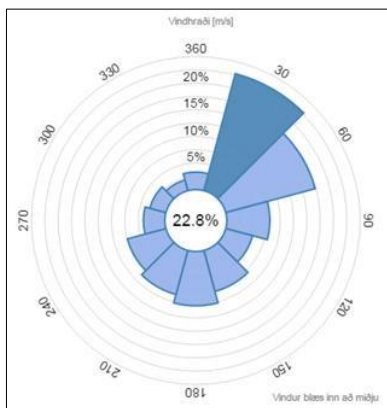
Mynd 6. Gróðursæld við Laxárgljúfur.

Í heild er tæplega þriðjungur svæðisins milli Þjórsár og Hvítár gróið land og hæðarmörk gróðurs þar eru í um 600 m. Um 30% af Hrunamanna-afrétti er gróið land en þrjú gróðurlendi eru þar algengust sem þekja um 80% af gróðurlendinu þar. Þetta eru mosabemba sem tekur yfir tæplega helming svæðisins, kvistlendi tekur yfir um 20% og votlendi um 15%. Fjöllin og svæðið umhverfis Kerlingarfjöll er nánast gróðurlaust (*Ágúst Guðmundsson, 1996*).

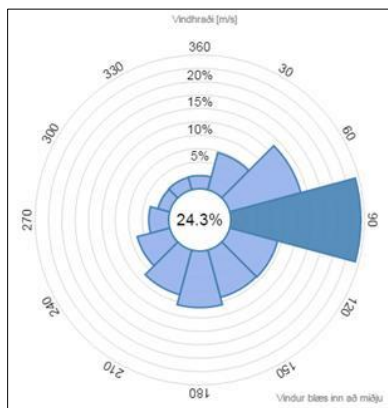
2.4 VEDUR

Sjálfvirk veðurathugunarstöð er við Bræðratunguveg og við Gullfoss. Á Hjarðarlandi í Bláskógabyggð, sem er í um 13 km fjarlægð frá Flúðum í beina loftlínu, hefur verið veðurathugunarstöð frá árinu 1990.

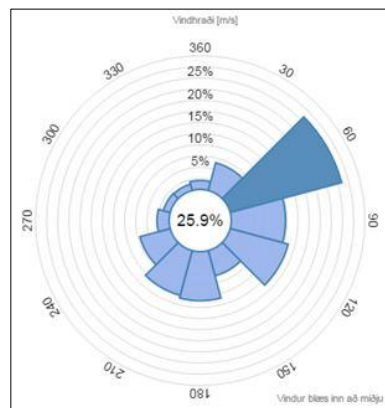
Mynd 7, Mynd 8 og Mynd 9 sýna vindrósir á þremur stöðum í sveitarfélaginu, vestan við Langholtsfjall, við Hruna og við Brúarhlöð. Þar má sjá hvernig mismunandi vindáttir eru ríkjandi eftir stöðum en um er að ræða uppreiknaðar vindrósir (Veðurstofa Íslands, 2015).

Mynd 7. Vindrós vestan Langholtsfjalls.

Mynd 8. Vindrós við Hruna.

Mynd 9. Vindrós við Brúarhlöð.

2.5 DÝRALÍF

Villt spendýr í Hrunamannahreppi eru eins og víðast hvar á landinu minnar, refir og mýs en víða má finna greni í urð, einkum á afréttinum. Fuglalíf telst auðugt og fjölbreytt enda bæði votlendi og birkikjarr víða. Nokkur mikilvæg votlendissvæði og önnur búsvæði fugla eru í sveitarfélaginu og þar verpa margir vaðfuglar. Gæsir eru algengar og þá sérstaklega á afréttinum og rjúpur verpa víða á hálendisbrúnninni. Mófuglar eru víðast hvar áberandi á sumrin, smyrill finnst víða og einstaka sinnum bregður fyrir fálka (Ágúst Guðmundsson, 1996).

Lax og silungur er í nokkrum ám og vötnum, í Stóru-Laxá er góð lax- og silungsveiði og í Kálfá og í Þverá er nokkur silungsveiði. Þá er netaveiði í Hvítá. Við Heiðará á Hrunamannaafretti er stífla og í því lóni er fengist við fiskirækt. Á afréttinum eru nokkur vötn og þolinmóðir veiðimenn hafa veitt þar (Ágúst Guðmundsson, 1996).

2.6 NÁTTÚRUVÁ

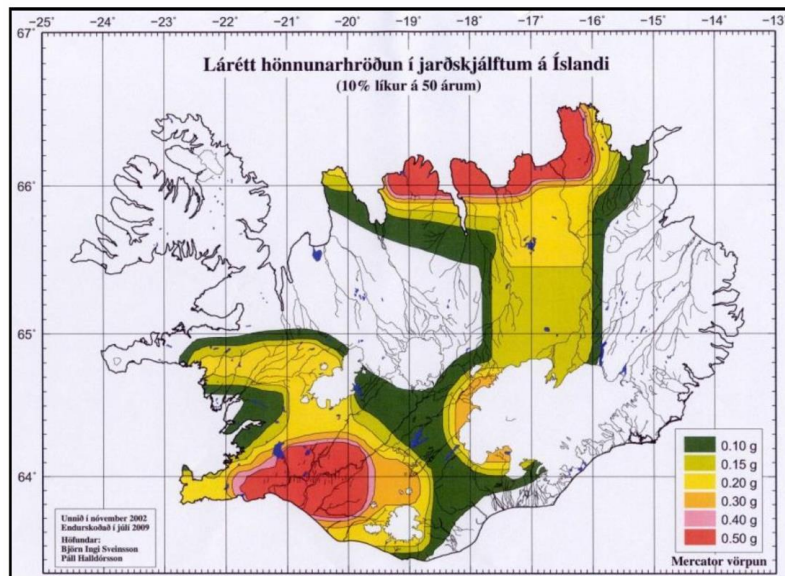
Í grein 6.3 í skipulagsreglugerð nr. 90/2013 er náttúruvá skilgreind sem „svæði þar sem hætta er talin stafa af náttúruhamförum, svo sem snjóflóðum, skriðuföllum, sjávarflóðum, vatnsflóðum, jarðskjálftum, eldvirkni eða veðurfari (ofviðri)“ (Umhverfis- og auðlindaráðuneytið, 2013). Í grófum dráttum má skipta áhrifum náttúruhamfara í þrennt þ.e.a.s. félagsleg-, eðlislæg- og efnahagsleg áhrif. Hverjum þessara þátta hefur síðan verið skipt upp í bein áhrif og afleidd áhrif (Alþingi Íslands, 2000). Þá er ljóst að náttúruhamfarir geta haft áhrif á mjög stórum svæðum t.d. þegar raforku-, fjarskipta- eða samgöngukerfi skemmast eða eyðileggjast. Hrunamannahreppur er á Suðurlandsskjálftabeltinu og því er þar jarðskjálftahætta.

Hvítá flæðir reglulega yfir bakka sína og hefur Veðurstofa Íslands kortlagt útbreiðslu flóða árin 1968, 1981 og 2006. Eru þau svæði sem flóðin náðu yfir merkt sem hættusvæði á sveitarfélagsupprætti.

2.6.1 Jarðskjálftar

Hrunamannahreppur er á Suðurlandsskjálftabeltinu en það er sniðgengisbelti sem nær frá Vatnafjöllum í austri vestur um Ölfus. Það tjón sem einkum hlýst af jarðskjálftum vegna eðlislægra þátta er vegna sprungna á yfirborði, skemmda á mannvirkjum, breytinga á grunnvatnsstöðu og landsigs. Þá geta jarðskjálftar leitt til annarra náttúruhamfara, s.s. skriðufalla og flóða í ám.

Skjálftasvæðum Íslands hefur verið skipt niður í sex hönnunarhröðunarsvæði þar sem taldar eru 10% líkur á jarðskjálfta af ákveðinni stærðargráðu á 50 ára tímabili. Hæsti áhættuflokkurinn hefur hönnunarhröðunina 0,5g, en það er 50% af þyngdarhröðuninni. Við hönnun mannvirkja þarf að taka mið af hönnunarhröðun innan hvers svæðis. Veruleg sveiflumögnun getur orðið á hraunlögum ofan á setlögum samborið við jarðskjálftaáhrif á klöpp. Víða á Suðurlandsundirlendinu háttar þannig til og því er ástæða til að sýna sérstaka aðgát við hönnun mikilvægra mannvirkja. Suðvesturhluti sveitarfélagsins er í hæsta áhættuflokki gagnvart jarðskjálftum, þ.e. 0,5g eins og sjá má á Mynd 10, en norðaustur hluti svæðisins er í lægsta áhættuflokki, þ.e. 0,1g.

Mynd 10. Skipting Íslands í hönnunar-hröðunarsvæði m.v. 500 ára endurkomutíma. Heimild: (Björn Ingi Sveinsson, 2002).

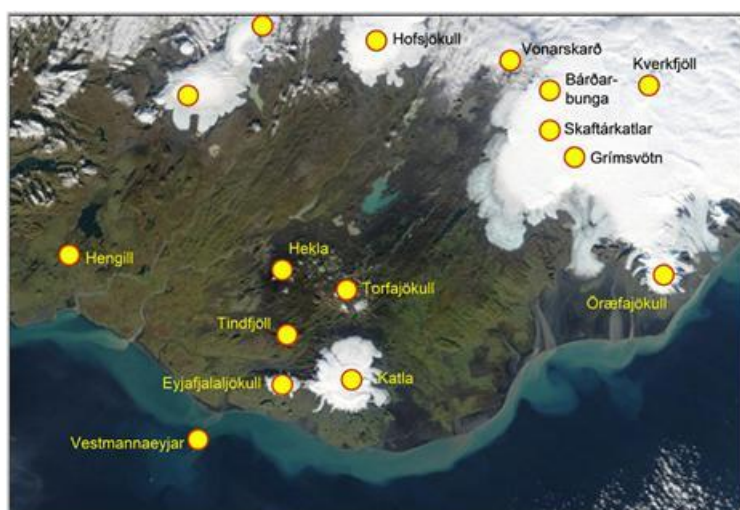
Öflugir jarðskjálftar geta því orðið þar sem megin byggðin er, þ.e. á Flúðum og í sveitinni í kring. Minni skjálftar geta orðið í norðurhluta svæðisins, þ.e. hálendinu. Vegna staðháttar og landgæða er nær allt láglendi sveitarfélagsins nýtt til byggðar og búskapar þrátt fyrir að hluti þess sé á mesta skjálftasvæði landsins. Því verður líkast til aldrei hægt að koma algerlega í veg fyrir tjón af völdum jarðskjálfta. Meginatriði er að byggð og mannvirkjum verði þannig fyrir komið að lágmarkshætta verði á manntjóni auk þess sem leitast verði við að eignatjón verði sem minnst og valdi sem minnstri röskun á daglegu lífi.

2.6.2 Eldvirkni

Byggð er ekki talin stafa bein hætta af eldgosum á svæðinu en öskufall getur orðið, eins og á flestum svæðum á landinu. Megineldstöð í Kerlingarfjöllum var virk á síðasta jökulskeiði og allt bendir til að í Hofsjökli hafi verið virkni á nútíma (Ágúst Guðmundsson, 1996).

2.6.3 Flóð / Landbrot

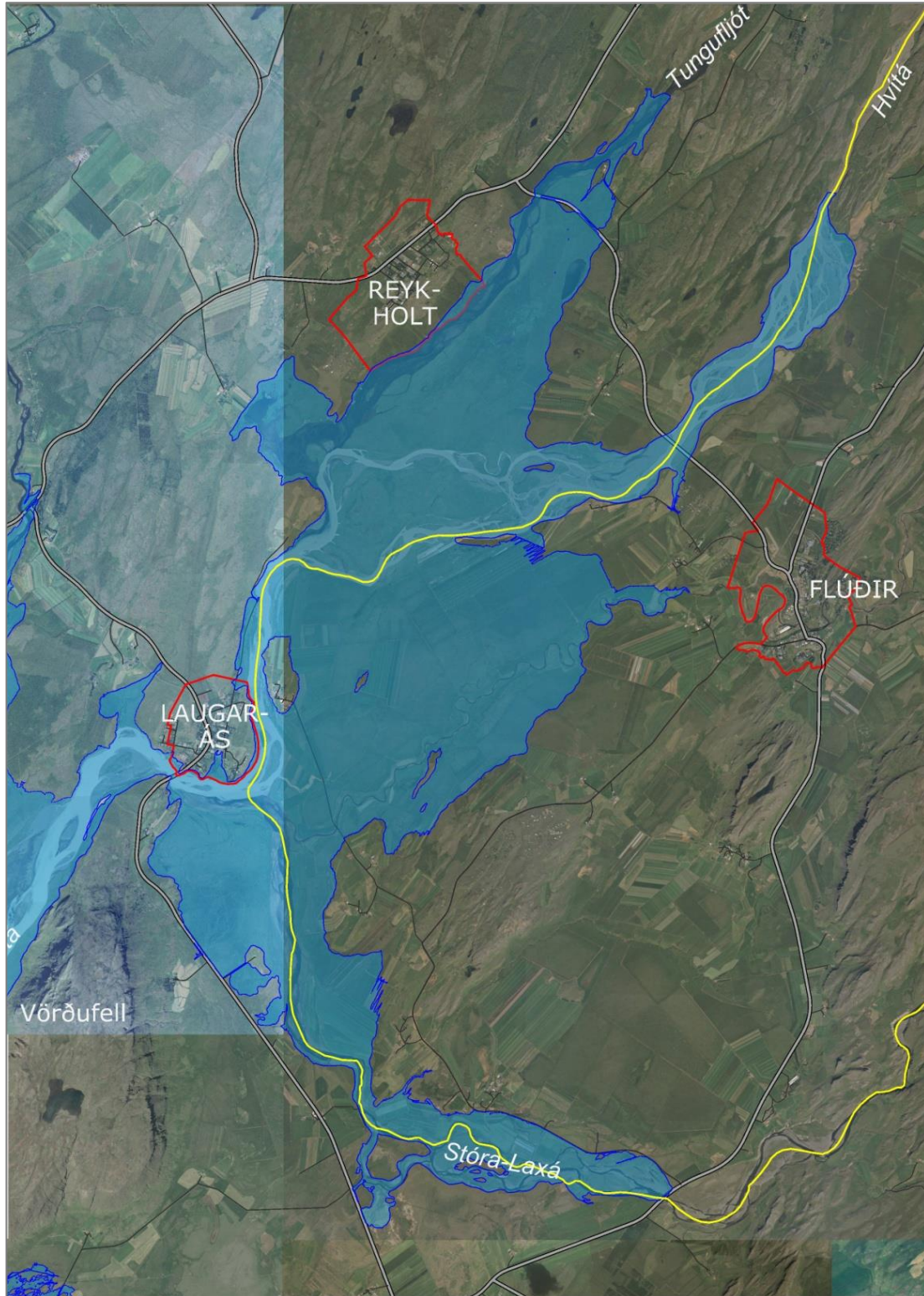
Hvítá flæðir af og til yfir bakka sína, oft í tengslum við mikla úrkomu og leysingar. Veðurstofa Íslands hefur kortlagt útbreiðslu flóða sem urðu árin 1968, 1981 og 2006 (Emmanuel Pagneux, 2015). Er mesta þekkta útbreiðsla flóðanna þriggja merkt sem

Mynd 11. Eldstöðvar á Suðurlandi.

vásvæði á sveitarfélagsupprætti og sýnd á Mynd 12.

Fallvötn brjóta víða land í byggð í sveitarfélaginu. Mest er það við bakka Hvítár hjá Hvítárholti, Ísa-bakka og Auðsholti. Stóra-Laxá brýtur einnig land m.a. við Sólheima, Sóleyjarbakka, Birtingarholt, Langholtsjarðir og við Unnarholt/Bjarg. Þá er aðeins landbrot af völdum Litlu-Laxár hjá Flúðum og næstu bæjum þar fyrir neðan. Nokkuð hefur verið unnið að bakkavörnum með gerð grjótnargarða, aðallega við Hvítá og Stóru-Laxá.

Mynd 12. Útbreiðsla flóða í Hvítá árin 1968, 1981 og 2006. Rauð lína eru mörk þéttbýlis og gul lína sveitarfélagamörk Hrunamannahrepps (Heimild: (Emmanuel Pagneux, 2015).

2.6.4 Aðrar náttúruhamfarir

Ekki er talin sérstök hættu á öðrum náttúruhamförum.

2.7 HLUNNINDI

2.7.1 Veiði

Stangveiði er í Stóru-Laxá og nokkrum minni ám og vötnum og netaveiði er í Hvítá. Lítil silungsveiði er inn á afrétti en „...þolinmóðir veiðimenn hafa víða dregið sér fisk“ (Ágúst Guðmundsson, 1996). Nokkur fuglaveiði er á afrétti, bæði rjúpa og gæs. Einnig er nokkur gæsaveiði í kornökrum á haustin. Nánar um vatnsföll má sjá í texta frá Guðna Guðbergssyni:

Hvítá

Hvítá er fiskgeng frá sjó að Gullfossi sem er 110 km frá ósi í sjó. Í Hvítá er hrygning og uppeldi laxa, urriða (sjóbirtinga) og bleikja (sjóbleikju). Stangveiði er í Hvítá við ósa Stóru-Laxár (lða) og ósa Dalsár og Fossár þar sem skilvatn áнна liggur út í jökulvatnið. Göngur fiska úr sjó taka nokkuð langan tíma upp vatnakerfið (ca 2 mánuði) og veiðin á efri vatnasvæðisins því einkum síðsumars. Netaveiði hefur verið stunduð í Hvítá og Ölfusá frá jörðum sem land eiga að ánum. Heildarlaxveiði á vatnasvæðinu síðustu 10 þar er 6136. Af þeim er netaveiði í Hvítá að meðaltali um 1878 laxar og stangveiði 441 laxar. Að auki veiðist töluvert magn af urriða og bleikju. Veiðiréttarhafar á vatnasvæðinu eru í Veiðifélagi Árnesinga en innan þess eru deildir um Stóru-Laxá og Tungufljót. Drjúgur hluti netveiddra laxa á vatnasvæðinu eru af uppeldi hliðaránna þótt sú hlutdeild sé ekki þekkt. Lífríki í ám er almennt viðkvæmt fyrir áhrifum og mikilvægt að vatnsgæði, búsvæði (árbotn) og vatnsrennsli haldist óskert. Þar sem laxfiskar eru efst í fæðukeðjunni koma breytingar á þessum þáttum fljótt niður á afkomu þeirra. Veiðiréttarhafar hafa þá skyldu að veiðinýting teljist sjálfbær.

Stóra-Laxá

Upptök Stóru-Laxár eru í Grænavatni, sem er sunnan Kerlingafjalla, í tæplega 700 m hæð yfir sjávarmáli. Áin skilur að afrétti Hrunamanna og Flóamanna. Vatnasvið Stóru-Laxár er 512 km² og meðalrennsli við ós er um 16 m³/sek. Frá upptökum til ósa í Hvítá eru 90 km en þaðan til ósa Ölfusár í sjó eru 64 km. Stóra-Laxá er ein af helstu þverám Hvítár í Árnessýslu og er hún dæmigerð dragá. Í Stóru-Laxá er að finna lax, urriða og bleikju og er lax ríkjandi tegund með 86,5% hlutdeild seiða laxfiska. Bleikju og urriða er að finna á ófiskgengum svæðum, en fiskur hefur þó ekki fundist í Stóru-Laxá ofan við foss neðst í gljúfri ofan ármóta við Leirá. Bleikja og urriði eru í Leirá og Heiðará. Fiskgengi hluti Stóru-Laxár er rúmir 41 km og er hún fiskgeng að fossi við Uppgöngugil, en þangað eru 105 km frá ósi í sjó. Hvergi á Íslandi komast sjógengnir fiskar lengra inn í land. Stóra-Laxá er þekkt fyrir hátt hlutfall stórlaxa.

Stofnstærð laxa er ekki þekkt í Stóru-Laxá en umtalsverð stangveiði er stunduð í ánni og hafa veiðst allt að 1790 laxar í bestu veiðiárunum frá 1970. Meðalveiði síðustu tíu ára var 731 lax. Að auki er lax úr Stóru-Laxá veiddur á gönguleið hans úr sjó í Ölfusá og Hvítá.

Mynd 13. Stóra-Laxá rennur um Laxárgljúfur.

Litla-Laxá

Litla-Laxá rennur til Stóru-Laxár rétt ofan ósa hennar við Hvítá. Áin er frjósöm dragá með upptök í Laxárdrögum á Hrunaheiðum. Áin er fiskgeng um 23 km frá ósi við Stóru-Laxá að Hildarselsfossi. Til Litlu-Laxár falla Reykjadalssá og Kluftaá. Í Litlu-Laxá er hrygning og uppeldi laxa, urriða og bleikja. Laxgengu fremur seint í Litlu-Laxá og oft ekki að neinu marki fyrr en í september. Veiði hefur verið stunduð lítilsháttar á stöng í Litlu-Laxá frá árinu 1998. Fyrir þann tíma var áin friðuð fyrir veiði. Meðalveiði samkvæmt skýrslum til og með árinu 2005 er 12 og 15 laxar árið 2009. Mesta skráða veiði var 24 laxar. Vitað er að ástundun og skráning var stopul á þessum árum. Veiðimöguleikar Litlu-Laxár til veiða eru væntanlega ekki fullnýttir og nokkuð líklegt að með betri ástundun geti nýting og veiði gefið þar mun fleiri laxa auk silunga. Til þess að svo verði þarf að koma á betra félagslegu skipulagi. Áin er hins vegar vatnslítill og því þarf að gæta þess að ekki sé gengið of nærri fiskstofnum árinna. Sérstaklega þarf að taka tillit til vatnsgæða Litlu-Laxár vegna byggðar í þéttbýli við flúðir og vegna áhrifa frá landbúnaði.

Dalsá og Fossá

Dalsá og Fossá eiga sameiginlega ós í Hvítá skammt ofan Brúahlaða. Þær eru fremur vatnslitlar en geta vaxið mikið við úrkomu. Dalsá á upptök í Melrakkatungum og fellur um Deild og Tungufellsdal. Áin er fiskgeng um 3 km að Kerlingafossi. Fossá á upptök í Fossárdrögum og fellur í háum fossi við samnefndan bæ en þangað er fiskgengt frá ósi um 3 km leið. Stangveiði er einkum stunduð við ósa á Hvitá. Veiði hefur verið 40-85 laxar og 20-40 sjóbirtingar á ári. Veiðin er mest seinni hluta sumars og er hlutfall stórlaxa af veiðinni hátt.

Ár á Hrunamannafrétti

Á Hrunamannafrétti falla Leirá og Sælingsdalsá til Stóru-Laxár. Heiðará fellur í Leirá. Í Leirá og Heiðará eru staðbundnir stofnar bleikju og urriða en ekki er vitað um fiskastofna í Sælingsdalsá og Stóru-Laxá ofan ármóta við Leira. Til Hvítár ofan Gullfoss falla bergvatnsárnar Búðará, Stangará, Sandá og Grjóta og Jökulkvísl. Í Búðará fellur Melrakkaá og Blákvísl. Til Sandár falla Svíná og Innri- og Fremri-Rauðá. Á vatnasvæðinu er bleikja og urriði og einhver veiði er stunduð, einkum í ósunum við Hvítá þar sem litaskil eru milli bergvatns og jökulvatns. Ekki er skipuleg veiðinýting á svæðinu og ekki liggur fyrir veiðiskráning (*Guðni Guðbergsson Veiðimálastofnun, 2016*).

2.7.2 Hagnýt jarðefni

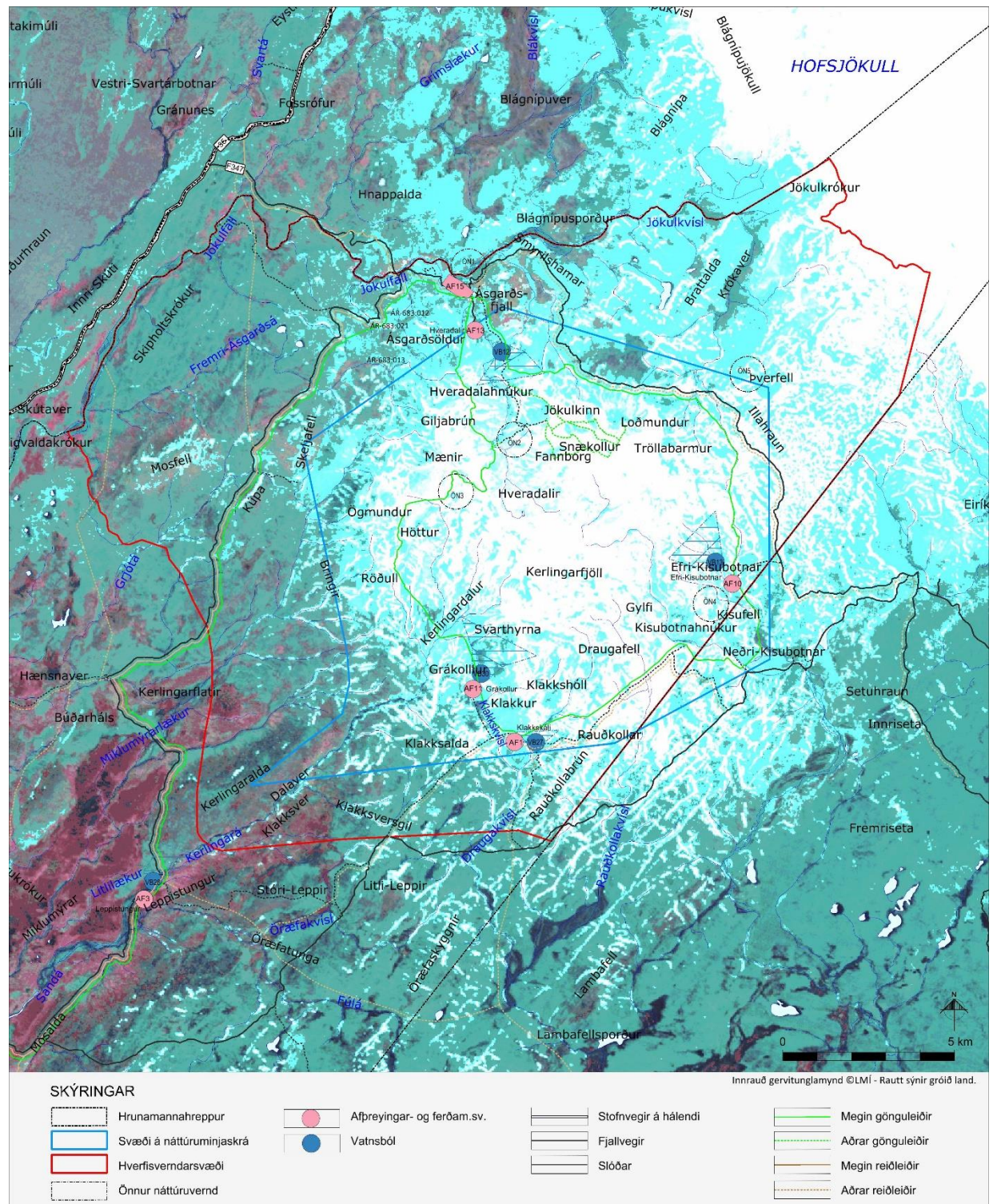
Engin heildstæð úttekt hefur verið gerð á hagnýtum jarðefnum á svæðinu. Í samræmi við 13. gr. skipulagslaga nr. 123/2010 ber að sækja um framkvæmdaleyfi fyrir allri efnistöku. Gerð er grein fyrir efnistökusvæðum í greinargerð aðalskipulagsins og þau sýnd á uppdráttum.

2.8 VERNDARSVÆÐI

Í greinargerð með aðalskipulaginu er gerð grein fyrir verndarsvæðum.

Engin friðlýst svæði eru í Hrunamannahreppi en Gullfoss er í Hvítá og því að hluta innan sveitarfélagsins. Á náttúruminjaskrá eru Kerlingarfjöll og austurbakki Hvítargljúfurs. Þá eru allmörg hverfisverndarsvæði og vatnsverndarsvæði í sveitarfélaginu.

Unnið er að friðlýsingu Kerlingarfjalla og eru líkleg mörk friðlýsts svæðis sýnd á Mynd 14. Markmið friðlýsingarinnar er að vernda jarðminjar, landslag, óbyggðir og ásýnd í samræmi við 3. gr. laga nr. 60/2013 um náttúruvernd. Verndunin nær til fágætra jarðmyndana, megineldstöðvar, landlagsheilda, lífríkis og menningarminja. Með vernduninni skal tryggt að ekki sé gengið á auðlindir svæðisins og nýting innan verndarsvæðisins skal ekki spilla jarðminjum, landslagi og ásýnd þess. Með friðlýsingu svæðisins er stuðlað að því að sjálfbærni sé höfð að leiðarljósi í allri nýtingu, stjórnun, framtíðarskipulagningu og rekstri innan þess. Friðlýsingunni er ætlað að efla Kerlingarfjöll sem útivistarsvæði og stuðla að góðri umgengni og bættu aðgengi að svæðinu. Stefnt skal að því að fyrst og fremst verði notuð vélknúin farartæki sem ganga fyrir vistvænum orkugjöfum innan verndarsvæðisins (*Umhverfisstofnun, 2016*).

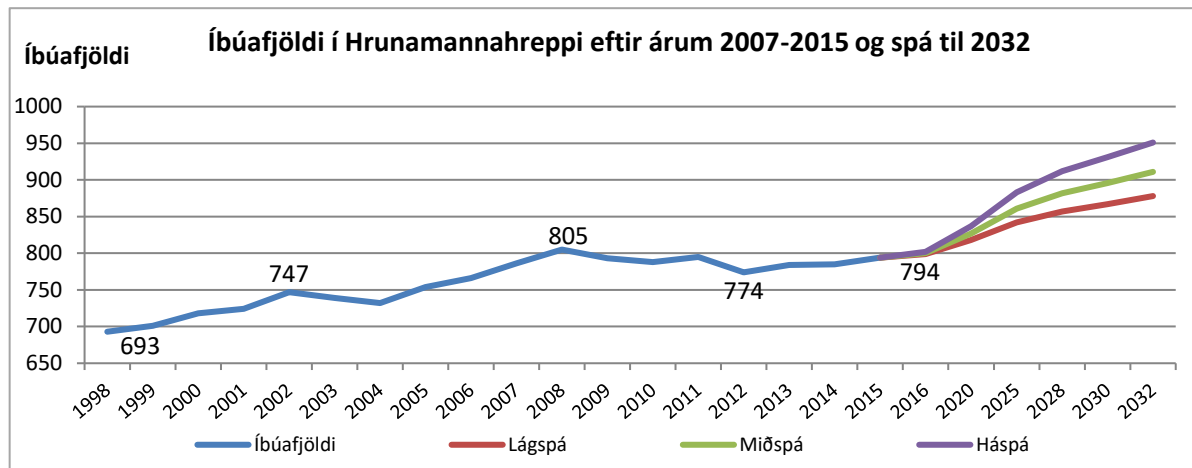
Mynd 14. Kerlingarfjallasvæðið. Innrauð gervitunglamynd – rautt sýnir gróður. Rauð lína sýnir afmörkun þess svæðis innan Hrunamannahrepps sem friðlýsing tekur til.

3 ÍBÚAR, ATVINNA OG BYGGÐ

Í kaflanum er fjallað um íbúafjölda í Hrunamannahreppi og byggir umfjöllunin á opinberum gögnum frá Hagstofu Íslands (kafli 3.1). Þá er fjallað um atvinnumál og helstu atvinnuvegi í sveitarfélaginu (kafli 3.2) og einnig opinbera þjónustu og samstarf sveitarfélaga (kafli 3.3).

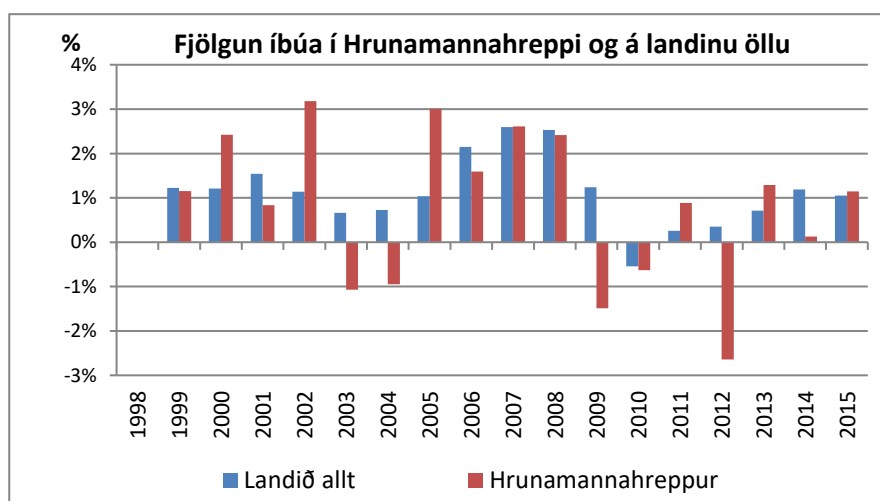
3.1 ÍBÚAÞRÓUN, ALDURSDREIFING OG ÍBÚASPÁR

Nær stöðug fjölgun íbúa hefur átt sér stað í Hrunamannahreppi frá árinu 1998 til 2015 (Mynd 15). Á árunum 2002 - 2004 fækkaði heldur í sveitarfélaginu en árið 2008 náði íbúafjöldinn hámarki en þá voru íbúar 805 talsins. Síðan fækkaði aftur til ársins 2012 en síðan þá hefur heldur fjölgað og 1. janúar 2015 voru íbúar orðnir 794.

Mynd 15. Íbúafjöldi eftir árum frá 1998-2015 og spá til ársins 2032. Spá um íbúafjölda miðast við mannfjöldaspá Hagstofunnar (Hagstofa Íslands, 2015).

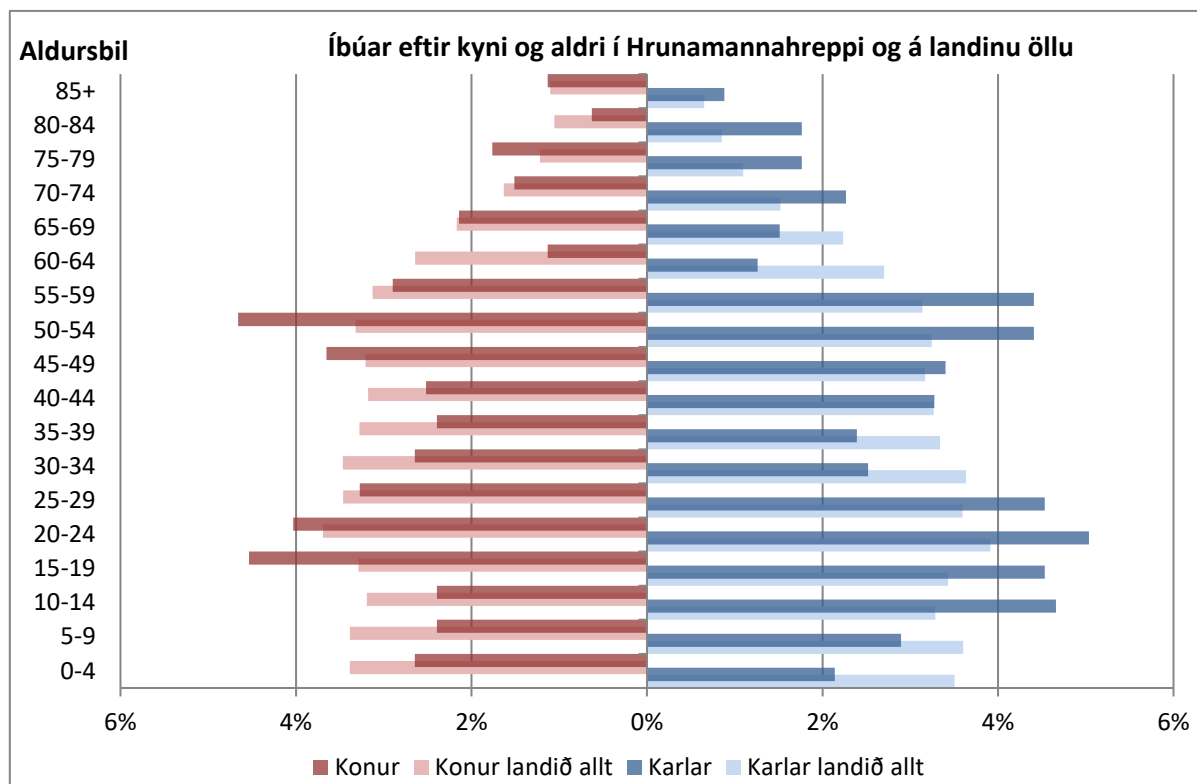
Mynd 16 sýnir hlutfallslega fjölgun íbúa í Hrunamannahreppi borið saman við fjölgun íbúa á landsvísu. Íbúum fækkaði árið 2002 og 2003 en fjölgaði eftir það. Aftur tók íbúum að fækka 2008 og 2009 en þá fækkaði íbúum einnig á landsvísu. Loks varð fækkun árið 2011 en síðan hefur íbúum fjölgað. Fjölgun í Hrunamannahreppi varð hlutfallslega meiri þar en á landsvísu 1999, 2001 og 2004 og munar þar töluverðu. Fækkunin varð einnig meiri og í þriggja hundrað hefur orðið fækkun þar en ekki á landinu öllu.

Mynd 16. Fjölgun íbúa í Hrunamannahreppi borið saman við fjölgun íbúa á landsvísu.

Mynd 17 hér að neðan sýnir aldersdreifingu karla og kvenna í Hrunamannahreppi í samanburði við aldersdreifingu á landinu öllu. Athygli vekur að fólk á aldrinum 30 - 40 ára er hlutfallslega færri í hreppnum en á landinu og sama gildir um aldurshópinn 60-64 ára. Einnig vekur athygli að karlar eru

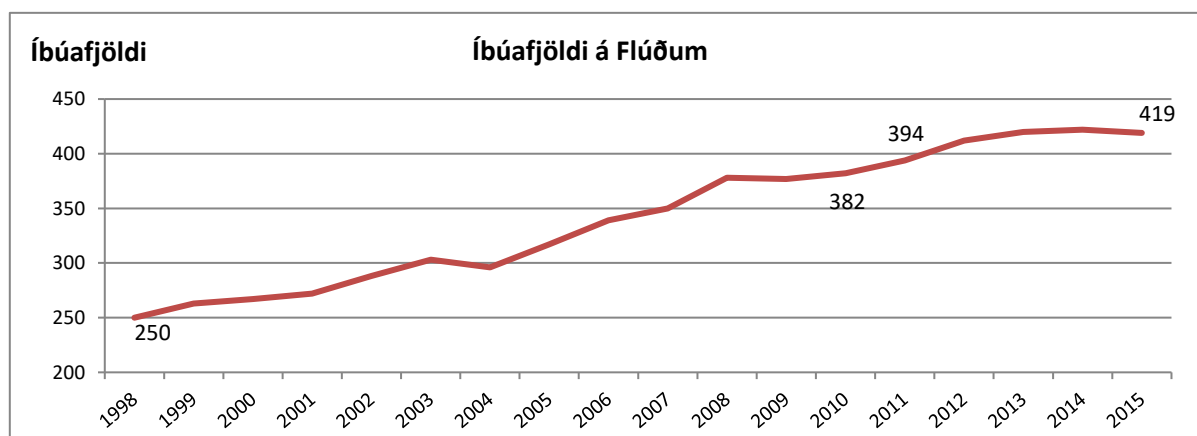
nokkuð fleiri en konur í nær öllum aldursflokkum í Hrunamannahreppi enda búa fleiri karlmenn en konur í sveitarfélaginu eða 426 karlar á móti 368 konum.

Mynd 17. Aldursdreifing íbúa í Hrunamannahreppi borin saman við aldersdreifingu á landsvísu (Hagstofa Íslands, 2015).

Íbúapróun í þéttbýli - Flúðir

Mynd 18 sýnir að íbúum hefur einnig fjölgað á Flúðum en íbúafjöldi hefur staðið nánast í stað þar síðan 2013. 1. janúar 2015 bjuggu 419 manns á Flúðum.

Mynd 18. Íbúafjöldi á Flúðum 1998 - 2015 (Hagstofa Íslands, 2015).

Forsenda þéttbýlismyndunar á Flúðum var jarðhitinn og vitundarvakning hvað varðaði ylræktun á Íslandi. Á Flúðum er verslun og veitingasala, sundlaug var tekin í notkun þar síðsumars 1946 (*Hitaveita Flúða*, 1991), og félagsheimili Hrunamanna var vígt 1958 (*"Félagsheimilið," án ártals.*). Íþróttahús var tekið í notkun árið 1993 og árið 2015 lauk framkvæmdum við stækkun þess. Þá er þar einnig grunnskóli og leikskóli. Flugvöllur er á Flúðum og hefur Flugklúbbur Flúða þar aðstöðu.

Ýmis félagsamtök eru í Hrunamannahreppi og má þar nefna búnaðarfélag, kvenfélag, ungmenntafélag, sauðfjárræktarfélag, hrossaræktarfélag, hestamannafélagið Smári, skógræktarfélag, landgræðslufélag,

þjörgunarfélagið Eyvindur, ungliðadeildin Vindur, kiwanisklúbburinn Gullfoss, golfklúbburinn á Flúðum, þróunarfélag, akstursíþróttafélagið Hreppar, Kappar og Upplit og menningarklasi Árnassýslu.

3.2 ATVINNA

Mjög erfitt er að nálgast gögn um atvinnu í sveitarfélögum og hvernig atvinnuskipting er innan hvers sveitarfélags. Ætla má að flest ný störf undanfarinna ára séu á sviði ferðaþjónustu. Nýir þjónustuaðilar hafa bæst í hóp þeirra sem fyrir eru á hverju ári um nokkurt skeið. Töluverð uppbygging hefur átt sér stað í afþreyingar- og veitingaþjónustu og þá færist það sífellt í aukana að bændur reki ferðaþjónustu samhliða hefðbundnum búskap.

Opinber stöðugildi sveitarfélagsins árið 2015 voru 56,7 sem er ívið herra en hjá nágrannasveitarfélögum. Þar af eru 20 stöðugildi þar sem starfsmenn eru í Kennarasambandi Íslands (*Samband íslenskra sveitarfélaga, 2015*).

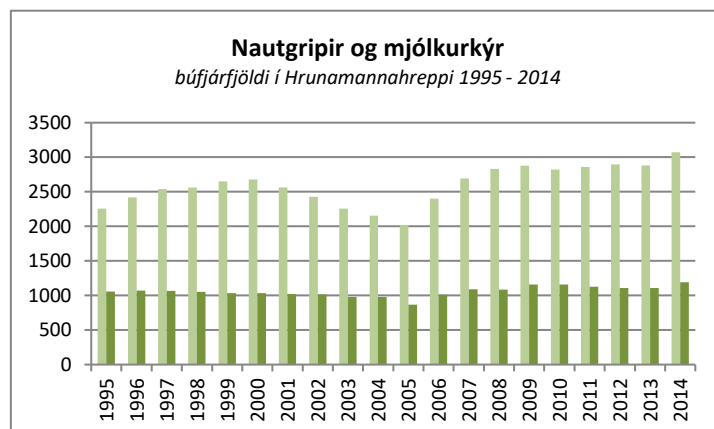
Unnin hefur verið atvinnustefna þar sem m.a. kemur fram að meginhlutverk hennar er að tryggja jafnvægi og stöðugleika innan samfélagsins og að ávallt verði leitast við að samhæfa verkefni sveitarfélags þróun atvinnu- og mannlífs á svæðinu. Þá verður leitast við að halda úti samráðsvettvangi sveitarstjórnar og annarra hagsmunaaðila. Þetta er gert með það að leiðarljósi að skapa og varðveita þá umgjörð sem þarf til þess að í Hrunamannahreppi verði stöðug og farsæl framþróun í atvinnumálum í uppbyggilegu samstarfi við fyrirtæki og einstaklinga, innan og utan sveitar.

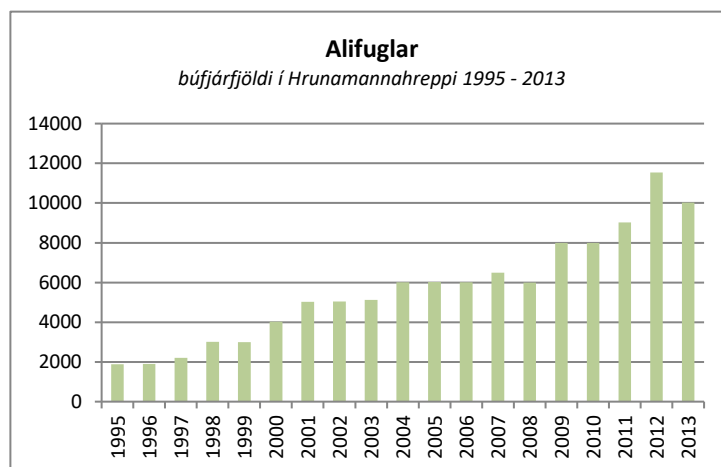
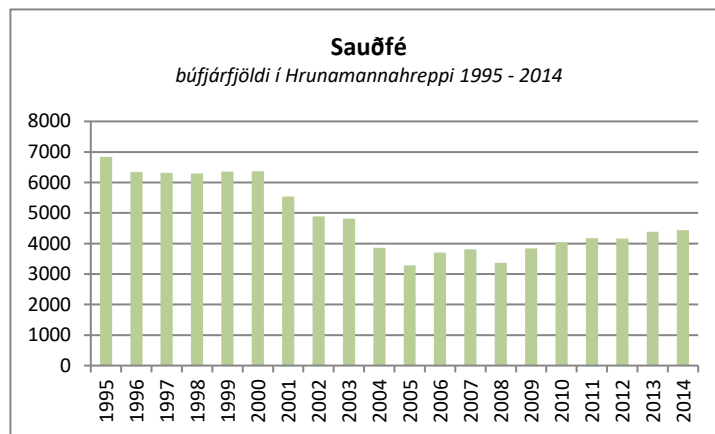
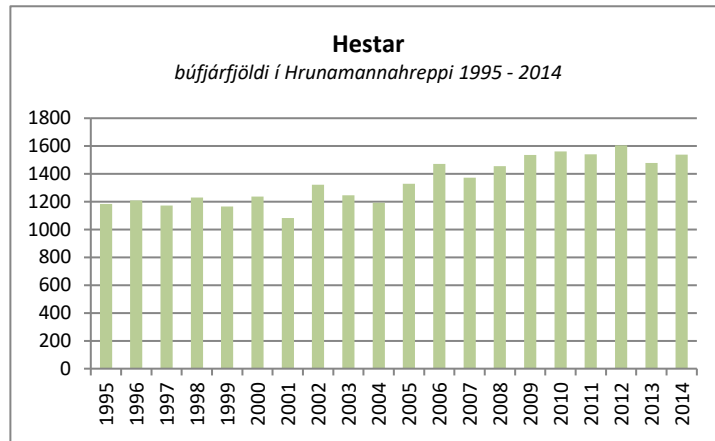
Atvinnustefnan er þríþætt; samfélag, framkvæmd og kynning/eftirfylgni.

- Samfélag: Mörkuð er stefna þar sem er að finna helstu áherslur fyrir mannlíf og atvinnulíf sem hrinda á í framkvæmd á gildistíma atvinnustefnunnar.
- Framkvæmd: Lögð verður fram aðgerðaráætlun fyrir stefnumörkunina annað hvert ár í samráði við hagsmunaaðila og að teknu tilliti til ábendinga frá íbúum og öðrum er málið varðar. Þar er verkefnum forgangsraðað og sett mælanleg markmið og tímasett áætlun um hvern verkþátt.
- Kynning/eftirfylgni: Fenginn verður utanaðkomandi aðili til að fylgjast með og gera úttekt á markmiðum og framfylgd atvinnustefnunnar. Þessi úttekt verður kynnt á vorfundum. (*Finnbogi Alfreðsson - SASS, 2015*)

Landbúnaður

Öflugur landbúnaður er stundaður í sveitarfélaginu. Upplýsingar um fjölda búfjár eru fengnar frá Hagstofu Íslands. Nautgripum hefur fjölgað á tímabilinu en bæði nautgripum og mjólkurkúm fækkaði nokkuð á árunum 2002 - 2005 er fjöldinn var í lágmarki. Síðan þá hefur þeim fjölgað aftur og staðið nokkuð í stað undanfarin ár. Sauðfé tók að fækka upp úr aldamótum en hrossum hefur fjölgað lítillega undanfarin ár. Alifuglum hefur fjölgað mjög mikið síðan 1995 en alifuglabændur eru of fáir til að leyfilegt sé að birta gögn yfir fjölda fugla eftir árum og ekki fengust uppgefnar tölur um alifugla fyrir árið 2014. Engin svín hafa verið skráð í sveitarfélaginu síðan 2003 en loðdýrabændur það fáir að tölur fást ekki uppgefnar.

Ylraekt

Sveitarfélagið er þekkt fyrir framleiðslu á grænmeti og í Hrunamannahreppi eru fjölmargar gróðrarstöðvar, flestar á Flúðum. Fyrsta býlið var reist á Flúðum árið 1930 (Ágúst Guðmundsson, 1996) en með þéttbýlismyndun á Flúðum uppúr 1950 hefur garðyrkja og ylraekt verið helsta atvinnugreinin í sveitarfélaginu. Helst er fengist við blóma- og grænmetisrækt. Aðallega eru ræktaðir tómatar, gúrkur, paprikur og jarðarber í gróðurhúsum en úti eru ræktaðar allar helstu tegundir grænmetis. Þá er eina svepparæktun landsins starfrækt á Flúðum. Ekki liggja fyrir framleiðslutölur varðandi grænmetisræktun, hvorki fyrir sveitarfélagið né á landsvísi.

Ferðapjónusta

Fjöldi sumarhúsa er í Hrunamannahreppi og á Flúðum er rekið fjölsótt tjaldsvæði og þar er einnig vaxandi hjólhýsabyggð. Á Flúðum er mjög góð íþróttaaðstaða, þar er fjölsótt sundlaug og við Hverahólmann í Grafarhverfinu hefur ein elsta sundlaug landsins verið endurgerð og opnuð fyrir gestum, en hún var gerð árið 1891. Þá eru reiðhöll og reiðvöllur á Flúðum. Á sumrin eru haldnir ýmiskonar viðburðir m.a. til að laða að ferðamenn s.s. Uppskeruhátíð og skipulögð hátíð um Verslunarmannahelgi þar sem dráttarvélatorfæran laðar til sín fjölmarga gesti.

Í sveitarfélaginu eru tveir golfvöllir, 9 og 18 holu og einnig er 18 holu fótboltagolfvöllur skammt frá Flúðum. Víða er rekin fjölbreytt ferðapjónusta og má þar nefna veitingasölu, grænmetissölu, hestaleigu, tjaldsvæði/hjólhýsasvæði, söfn, handverkssölu og fleira.

Þá eru fjölbreyttar gönguleiðir við allra hæfi í sveitarfélaginu. Unnið er að uppbygginu gönguleiða á hálendinu, m.a. á Kerlingarfjallasvæðinu. Með tilkomu nýrrar brúar yfir Hvítá um Bræðratunguveg eru einungis um 10 km í Reykholt í Bláskógabyggð og um 25 km að Geysi í Haukadal.

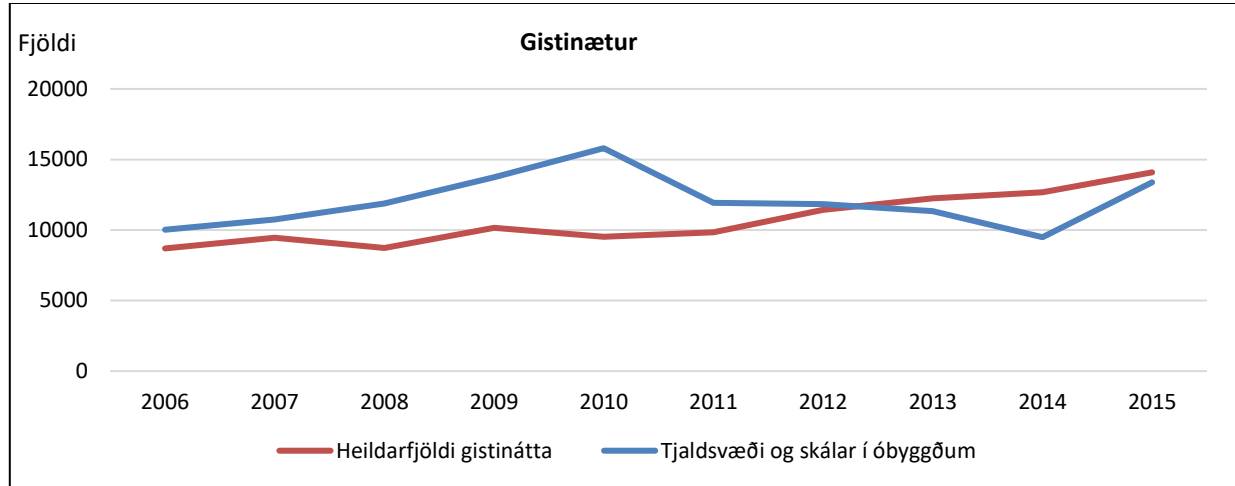
Mynd 19. Hjólhýsasvæði á Flúðum.

Rúmlega 200 gistirými eru í byggð í sveitarfélaginu, á hótélum og gistiheimilum. Auk þess eru einkabústaðir víða leigðir út. Á hálendinu er gistingu að fá, í Leppistungum, Svínárnesi og Helgaskála, alls rúmlega 60 gistirými. Í töflunni hér að neðan er yfirlit yfir gististaði ásamt fjölda herbergja og rúma á hverjum stað fyrir sig.

Gististaðir		
Heiti	Fjöldi herbergja	Fjöldi rúma
Hótel Flúðir	32	64
Gamla Grund	11	23
Syðra-Langholt	10	30
Kerlingarfjöll	31	90
Svínárnes		15
Helgaskáli		24
Leppistungur		24

Ársverk í ferðapjónustu voru 42 í byrjun árs 2015 skv. upplýsingum frá ferðamálafulltrúa Uppsveita Árnessýslu (*Ásborg Arnþórsdóttir, 2016*). Upplýsingar um gistinætur í sveitarfélaginu eru fengnar frá Hag-

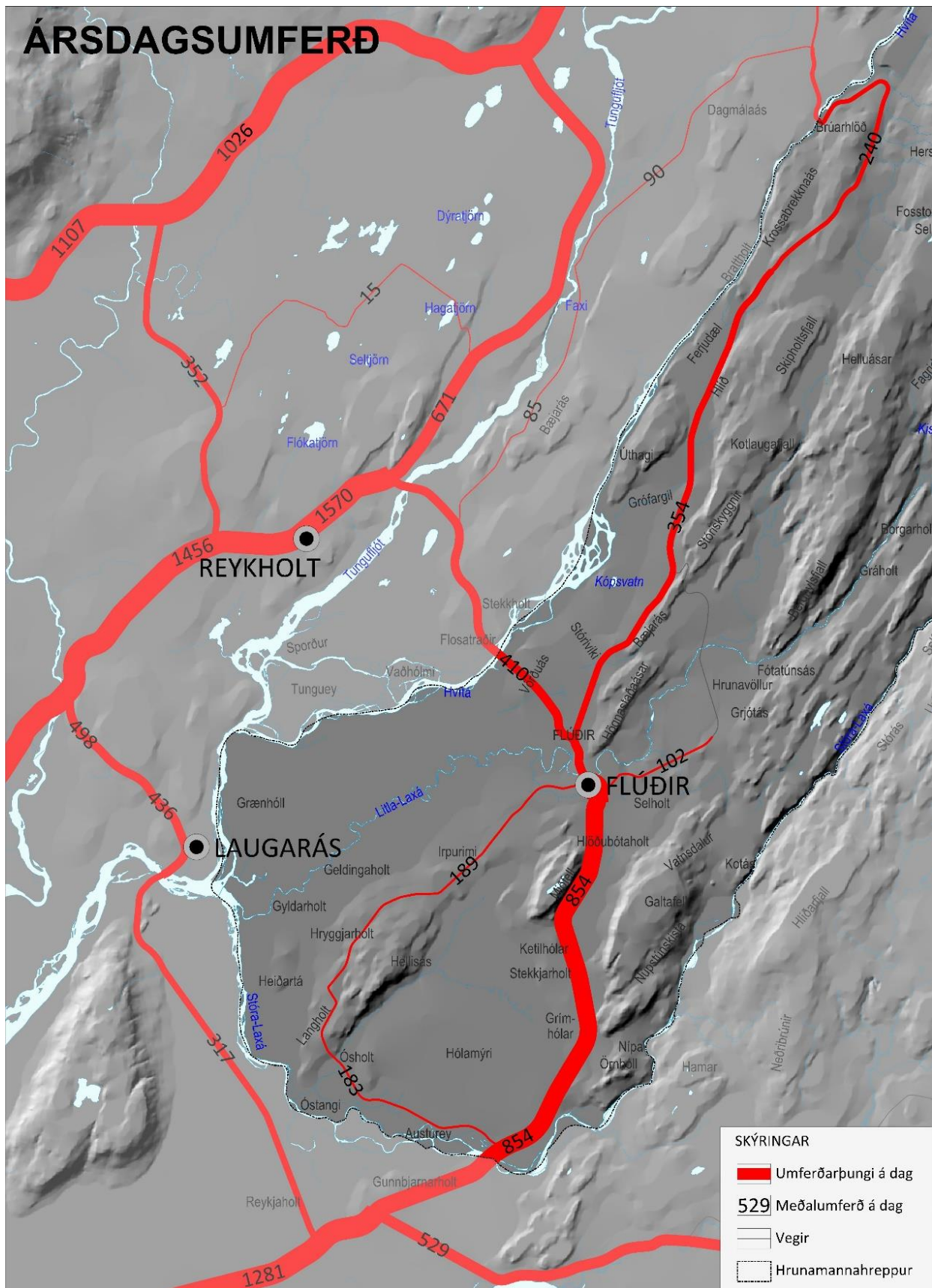
stofunni. Heildarfjöldi gistinguáttanna felur í sér alla innigistingu í sveitarfélaginu þ.e. á hótélum, gistinguhúsum, orlofshúsum, farfuglaheimilum og í heimahúsum og hins vegar fjölda gistinguáttanna á tjaldsvæðum og í skálum í óbyggðum. Gistinguáttum í sveitarfélaginu hefur fjölgað nokkuð á allra síðustu árum eins og sjá má á Mynd 20 en þær voru tæplega 9 þúsund árið 2006 og rúmlega 14 þúsund árið 2015. Nýting á gistinguáttum var um 19% árið 2015. Fjöldi gistinguáttanna á tjaldsvæðum og í skálum í óbyggðum er nokkuð breytilegur eftir árum og ber að taka þeim með þeim fyrirvara að skil á þeim eru almennt lakari en fyrir innigistingu skv. upplýsingum frá Hagstofunni.

Mynd 20. Gistinguætur í Hrunamannahreppi 2006 – 2015 (Hagstofa Íslands, 2016).

Samkvæmt úttekt sem greiningardeild Arion banka hefur unnið þá er gert ráð fyrir að fyrir hverja 111 ferðamenn verði til eitt nýtt starf. Sama úttekt gerir ráð fyrir að fjöldi ferðamanna fari yfir 1,7 milljón árið 2016, verði um 2,2 milljónir árið 2017 og 2,5 milljónir árið 2018. Fjölgun ferðamanna reynir á ýmsa innviði hagkerfisins s.s. vegakerfið, löggæslu og heilbrigðisþjónustu (Greiningardeild Arion banka, 2016).

Upplýsingar um umferð á helstu vegum í Hrunamannahreppi eru fengnar frá Vegagerðinni (Vegagerðin, 2015) og sýndar á Mynd 21. Þar er sýnd svokölluð ársdagsumferð sem er meðalumferð á dag yfir allt árið.

Mynd 21. Meðalumferð á dag yfir allt árið 2015, á helstu vegum í Hrunamannahreppi og nágrenni (Heimild: Vegagerðin 2015).

3.3 OPINBER ÞJÓNUSTA OG SAMSTARF SVEITARFÉLAGA

Í Hrunamannahreppi er veitt margvísleg þjónusta við íbúana. Sveitarfélagið rekur grunn- og leikskóla og hefur samstarf við nágrannasveitarfélög á fjölmörgum sviðum og er nánar vikið að þeim helstu hér aftar.

Stjórnsýsla

Miðstöð stjórnsýslunnar er á Flúðum. Mikið samstarf er á milli Hrunamannahrepps og annarra sveitarfélaga í uppsveitum Árnessýslu;

- Sameiginlegur ferðamálafulltrúi Uppsveitanna hefur aðsetur í Aratungu
- Sameiginlegt tæknisvið Uppsveitanna er með aðsetur á Borg í Grímsnes- og Grafningshreppi.
- Hrunamannahreppur er aðili að Skóla- og velferðarþjónustu Árnespings ásamt Bláskógabyggð, Skeiða- og Gnúpverjahreppi, Grímsnes- og Grafningshreppi, Flóahreppi, Hveragerði og Sveitarfélaginu Ölfusi. Hún fer jafnframt með málefni barnaverndarnefndar.
- Félagsþjónusta Hrunamannahrepps er staðsett í Laugarási.
- Héraðsnefnd Árnesinga bs. tók til starfa 1. janúar 2013. Öll sveitarfélög í Árnessýslu standa að byggðasamlaginu og það annast stjórn og rekstur eftirtalinna stofnana: Listasafn Árnesinga, Byggðasafn Árnesinga, Héraðsskjalasafn Árnesinga, Tónlistarskóli Árnesinga, Almannavarnir Árnessýslu og Brunavarnir Árnessýslu.

Skólar

Flúðaskóli var stofnaður 1929 og var einn af fyrstu heimavistarskólum landsins. Skólinn var upphaflega kallaður Flúðir og var í svo kölluðu Grafarhverfi í landi Hellisholta. Núverandi skólahúsnæði var reist á árunum 1964 - 1968. Heimavist var í skólanum í um 60 ár en hún hefur nú verið lögð niður. Þann 1. janúar 2016 voru 118 nemendur skráðir í nám við Flúðaskóla í 1. - 10. bekk og þar eru um 24 stöðugildi í allt (*Samband íslenskra sveitarfélaga, 2015*). Nemendur koma úr þéttbýlinu á Flúðum og dreifbýlinu í kring en einnig koma nemendur í 8., 9. og 10. bekk úr Skeiða- og Gnúpverjahreppi í Flúðaskóla og ljúka þar grunnskólanámi. Tónlistarkennsla er á skólatíma í samstarfi við Tónlistarskóla Árnesinga og Tónsmiðju Suðurlands, íþróttakennsla fer fram í íþróttahúsinu á Flúðum og sundkennsla fá nemendur í sundlaug staðarins (*Flúðaskóli, 2016*).

Á Flúðum er leikskólinn Undraland, þriggja deilda leikskóli fyrir börn á aldrinum 18 mánaða til 6 ára. Þar voru 38 börn skráð í vistun þann 1. janúar 2016 og við leikskólann eru tæplega 11 stöðugildi (*Samband íslenskra sveitarfélaga, 2015*). Leikskólinn var stofnaður 1982.

Heilsugæsla

Heilbrigðisstofnun Suðurlands starfrækir heilsugæslustöð í Laugarási.

Brunavarnir Árnessýslu

Sjá umfjöllun um Héraðsnefnd Árnesinga bs. hér að framan. Brunavarnir hafa starfsstöðvar á Selfossi, Stokkseyri, Þorlákshöfn, Laugarvatni, Reykholti og Árnesi, þ.e. slökkvibíla, húsnæði og mannskap.

Sorpstöð Suðurlands bs.

Hrunamannahreppur er aðili að Sorpstöð Suðurlands bs, en það er byggðasamlag í eigu 13 sveitarfélaga í Árnes- og Rangárvallasýslum. Hlutverk samlagsins er að annast sorpmóttöku og sorpförgun fyrir aðildarsveitarfélögin. Sveitarfélögin sjá hvert um sig um rekstur gámasvæða og sorphirðu.

Sorpstöð Suðurlands bs. stóð að gerð svæðisáætlunar fyrir starfssvæði sitt. Svæðisáætlunin fjallar um meðhöndlun úrgangs 2005-2020. Með gerð svæðisáætlunar voru skilgreind þau markmið sem vinna skal eftir til þess að auka endurnýtingu og lágmarka förgun úrgangs. Hrunamannahreppur samþykkti svæðisáætlunina árið 2005.

Sorphirðu hefur verið komið á í Hrunamannahreppi og eru allir íbúar með 2 ílát undir sorp. Annars vegar fyrir pappír og hins vegar fyrir annað sorp. Á Flúðum er gámasvæði þar sem tekið er á móti grófum úrgangi og á nokkrum stöðum í sveitarfélaginu eru svokölluð grenndarsvæði en þar eru gámar

annars vegar fyrir heimilissorp og hins vegar fyrir pappír. Þessi grenndarsvæði eru við Stóru-Laxárbrú, við Langholtsfjall, í Heiðabyggð, á Flúðum, við Ölfusholt og í Ásabyggð (*Ester Anna Ármannsdóttir, án ártals*).

Veitur

Fráveitan sér um rekstur fráveitukerfis í þéttbýlinu á Flúðum og í norðurhluta hverfisins er hreinsistöð. Rotþrær í sveitarfélaginu eru að jafnaði losaðar þriðja hvert ár nema þar sem um stærri þrær er að ræða, þær eru losaðar árlega. Seyra er unnin á iðnaðarsvæðinu á Flötum og nýtt til landgræðslu á Hrunamannafrétti í samvinnu við Landgræðslu ríkisins og Heilbrigðiseftirlit Suðurlands (*Hannibal Kjartansson, munnleg heimild, 10. nóvember 2015*).

Fyrst var borað eftir heitu vatni á Flúðum árið 1949 en þá voru boraðar þrjár holur. Hitaveita Flúða var stofnuð árið 1966 í kjölfar þess var fjórða hola boruð (Hóla 4) sem gaf 10 l/sek. Þessi hola var svo dýpkuð og gefur um 100°C heitt vatn. Árið 1991 tók sveitarfélagið við rekstri hitaveitunnar og dreifir vatni um þéttbýlið og nágrenni þess auk fjögurra sérveitna. Árið 2001 var hitaveita lögð niður eftir sveitinni að Hólakoti. Hitaveitan þjónar yfir fjögur hundruð notendum (*Hitaveita Flúða, 1991*).

Upphaf vatnsveitu á Flúðum má rekja til ársins 1949 en þá var fyrst lögð vatnslögn í gamla skólann og sundlaugina. Árið 1978 var stofnað vatnsveitufélagið Básar en þá voru tvær lindir í landi Hruna virkjaðar. Hreppurinn yfirtók félagið árið 1980 og vatnsveitan þjónar þéttbýlinu á Flúðum auk um fjörutíu bæja í Hrunamannahreppi ásamt bæjunum í Skarði og Reykjatorfunni í Skeiða og Gnúp-verjahreppi. Einnig þjónar hún um 230 sumarbústöðum vítt og breytt um hreppinn (*“Vatnsveita Flúða,” 2013*). Einnig er mikill fjöldi einkaveitna en gerð er grein fyrir veitum í greinargerð aðalskipulagsins.

Skipulags- og byggingarfulltrúi Uppsveita bs.

Skipulags- og byggingarfulltrúi Uppsveita bs. er byggðasamlag sem hefur það hlutverk að annast lög-bundin verkefni byggingarfulltrúa og skipulagsfulltrúa á starfssvæði samlagsins. Þau sveitarfélög sem eiga aðild að byggðasamlaginu eru Bláskógabyggð, Grímsnes- og Grafningshreppur, Hrunamanna-hreppur, Skeiða- og Gnúpverjahreppur, Flóahreppur og Ásahreppur (*Skipulags- og byggingarfulltrúi Uppsveita bs., án ártals.*).

4 UMHVERFISSKÝRSLA

Í umhverfisskýrslu eru metin áhrif af stefnu sveitarstjórnar Hrunamannahrepps, sem gerð er grein fyrir í greinargerð með aðalskipulagi, á umhverfið. Áhrifin geta verið jákvæð, neikvæð, óveruleg eða óviss. Einnig er metið hvernig stefnan samræmist aðalskipulögum aðliggjandi sveitarfélaga sem og lögum, reglugerðum og sáttmálum sem lúta að þessum málaflokki.

4.1 MATSFERLI

4.1.1 Matsskylda

Markmið laga um umhverfismat áætlana nr. 105/2006 er að „*stuðla að sjálfbærri þróun og draga úr neikvæðum umhverfisáhrifum og jafnframt að stuðla að því að við áætlanagerð sé tekið tillit til umhverfissjónarmiða. Það skal gert með umhverfismati tiltekinna skipulags- og framkvæmdaáætlana stjórnvalda sem líklegt er að hafi í för með sér veruleg áhrif á umhverfið*“. Samkvæmt 3. grein gilda lögin „*um umhverfismat þeirra skipulags- og framkvæmdaáætlana og breytinga á þeim sem marka stefnu er varðar leyfisveitingar til framkvæmda sem tilgreindar eru í lögum um mat á umhverfisáhrifum, nr. 106/2000. Skipulags- og framkvæmdaáætlanir skulu vera undirbúnar og/eða samþykktar af stjórnvöldum og unnar samkvæmt lögum eða ákvörðun ráðherra*“ (Alþingi Íslands, 2006).

Þá segir í 12. grein skipulagslaga nr. 123/2010 að „*við gerð skipulagsáætlana skal gera grein fyrir áhrifum áætlunar og einstakra stefnumiða hennar á umhverfið, m.a. með samanburði þeirra kosta sem til greina koma, og umhverfismati áætlunarinnar, ef við á. Þá skal jafnframt við gerð skipulagsáætlana hafa sjálfbæra þróun að leiðarljósi*“ (Alþingi Íslands, 2010).

Í vinnu við mat á umhverfisáhrifum skal í fyrstu ákveða umfang og áherslur matsins. Horft er á hvaða stefnu í aðalskipulaginu er vert að meta m.t.t. umhverfisáhrifa, en þá eru þau atriði skoðuð sem talin eru hafa mest áhrif á umhverfið. Höfð er hliðsjón af leiðbeiningarskjali Skipulagsstofnunar við val á þeim umhverfisþáttum og viðmiðum sem lögð eru til grundvallar matinu (Skipulagsstofnun, 2010). Skoðað er hvort stefnan sem sett er fram í aðalskipulaginu hafi í för með sér umtalsverðar breytingar frá núverandi ástandi, þ.e. núll kosti.

4.1.2 Helstu viðmið

Umhverfisviðmið eru þeir mælikvarðar sem stefna aðalskipulagsins er borin saman við, til að geta tekið afstöðu til þess hvort viðkomandi stefna sé talin hafa æskileg eða óæskileg áhrif, veruleg eða óveruleg.

Áhrif af stefnu aðalskipulagsins á einstaka þætti umhverfisins eru metin og gefin einkunn, m.a. eftir því hvort þau eru talin jákvæð eða neikvæð. Forsendur við mat á umhverfisáhrifum byggja á tveimur meginþáttum sem eru:

- Viðmið í lögum og reglugerðum, stefnumótun stjórnvalda og skuldbindingar á alþjóðavísu.
- Greining á einkennum og vægi áhrifa á einstaka umhverfisþætti skv. fyrirbyggjandi gögnum.

Eftirtalin viðmið í lögum og reglugerðum, stefnumótun stjórnvalda og alþjóða skuldbindingar eru lagðar til grundvallar við matið:

Stefnumörkun	Samræmi aðalskipulags við stefnur og áætlanir	Markmið í stefnum og áætlunum
Lög		
Lög um umhverfismat áætlana. nr. 105/2006	Við áætlanagerð skal taka tillit til umhverfissjónarmiða. Það skal gert með umhverfismati tiltekinna skipulags- og framkvæmdaáætlana stjórnvalda sem líklegt er að hafi í för með sér veruleg áhrif á umhverfið.	1 gr. Að stuðla að sjálfbærri þróun og draga úr neikvæðum umhverfisáhrifum og jafnframt að stuðla að því að við áætlunargerð sé tekið tillit til umhverfissjónarmiða.

Skipulagslög nr. 123/2010	Ný frístundabyggð verði í tengslum við núverandi byggð og ekki heimiluð á svæðum sem eru verðmæt vegna náttúrufars, sögu eða útivistargildis. Landnýting sé í sátt við náttúruna og forðast skal uppskiptingu bújarða. Íbúðarhús í dreifbýli skulu byggð í tengslum við núverandi byggð til að nýta sem best veitur og vegi.	1. kafli, 1. gr. b-liður. Að stuðla að skynsamlegri og hagkvæmri nýtingu lands og landgæða, tryggja vernd landslags, náttúru- og menningarverðmæta og að koma í veg fyrir umhverfisspjöll og ofnýtingu með sjálfbæra þróun að leiðarljósi.
Lög um menningarminjar nr. 80/2012	Áhersla er á að varðveita náttúruminjar, fornleifar og aðrar söguminjar, sem m.a. rennir styrkari stoðum undir ferðapjónustu. Þetta verði m.a. gert með skráningu og merkingu minja.	Tilgangur laga þessara skv. 1. gr. er að stuðla að verndun menningarminja og tryggja að íslenskum menningararfi verði skilað óspilltum til komandi kynslóða. Menningarminjar teljast ummerki um sögu þjóðarinnar, svo sem fornminjar, menningar- og búsetulandslag, kirkjugripir og minningarmörk, hús og önnur mannvirki, skip og bátar, samgöngutæki, listmunir og nytjahlutir, svo og myndir og aðrar heimildir um menningarsögu þjóðarinnar. Lög þessi ná einnig til staða sem tengjast menningarsögu. Þá kveða lögin á um að allar minjar 100 ára og eldri séu fornminjar sbr. 3. gr. laganna. Þar segir einnig að til fornleifa teljist „hvers kyns leifar fornra mannvirkja og annarra staðbundinna minja sem menn hafa gert eða manna verk eru á. Samkvæmt 29. gr. laganna þá eru öll hús og mannvirki sem eru eldri en 100 ára friðuð. Í 30. gr. laganna segir að eigendum húsa og mannvirkja sem ekki njóta friðunar en byggð voru 1925 eða fyrr, svo og forráðamönnum kirkna sem reistar voru 1940 eða fyrr, er skylt að leita álits Minjastofnunar Íslands. Í 31. gr. segir að óheimilt sé að gera nokkrar breytingar á friðlýstu húsi eða mannvirki án vitundar Minjastofnunar.
Lög um náttúruvernd nr. 60/2013.	Stuðlað verði að verndun lands og góðri umgengni samhliða því að fólki verði gert kleift að njóta þessara verðmæta. Skilgreina þarf helstu náttúrufyrirbæri til að stuðla að verndun þeirra. Vinna að merkingu og gerð kynningarefnis til að vernda náttúru- og menningarminjar. Ganga skal vel frá mannvirkjum og að þau taki mið af umhverfinu. Útlit og ásjáð bygginga skal falla sem best að nánasta umhverfi.	Markmið laganna skv. 1. gr. er að vernda til framtíðar fjölbreytni íslenskrar náttúru, þar á meðal líffræðilega og jarðfræðilega fjölbreytni og fjölbreytni landslags. Þau eiga að tryggja eftir föngum þróun íslenskrar náttúru á eigin forsendum og verndun þess sem þar er sérstætt eða sögulegt og einnig stuðla að endurheimt raskaðra vistkerfa og auknu þoli íslenskra vistkerfa gegn náttúruhamförum og hnattrænum umhverfisbreytingum. Lögin miða jafnframt að vernd og sjálfbærri nýtingu auðlinda og annarra náttúrugæða. 3. gr. gerir ráð fyrir að standa vörð um óbyggð víðerni landsins. Óbyggð víðerni er skv. 5. gr: Svæði í óbyggðum, að jafnaði a.m.k. 25 km² að stærð og í a.m.k. 5

		km fjarlægð frá mannvirkjum og öðrum tæknilegum ummerkjum, svo sem raf-línum, orkuverum, miðlunarlónum og uppbyggðum vegum. Eftirtaldar jarðmyndanir og vistkerfi njóta sérstakrar verndar skv. 61. gr. laganna og skal forðast röskun þeirra eins og kostur er: eldvörp, gervíggar og eldhraun, stöðuvötn og tjarnir, mýrar og flóar, fossar, hverir og aðrar heitar uppsprettur, svo og hrúður og hrúðurbreiður, sjávarfitjar og leirur. Samkvæmt 62. gr. skal við vatnsnýtingu og framkvæmdir í eða við vötn leitast við að viðhalda náttúrulegum bakkagróðri við ár og stöðuvötn og haga mannvirkjum og framkvæmdum þannig að sem minnst röskun verði á bökkum og næsta umhverfi vatnsins. Samkvæmt 69. gr. eiga mannvirki að falla sem best að svipmóti lands.
Jarðalög nr. 81/2004	Landbúnaðarland hefur verið flokkað í 4 flokka til að vernda gott akuryrkjuland til matvælaframleiðslu til framtíðar. Sett hafa verið ákvæði um hvern flokk.	Markmið skv. 1. gr. er að setja reglur um réttindi og skyldur þeirra sem eiga land og nýta það og stuðla að skipulegri nýtingu lands í samræmi við landkosti, fjölþætt hlutverk landbúnaðar og hagsmuni sveitarfélaga og íbúa þeirra, svo og að tryggja svo sem kostur er að land sem vel er fallið til búvöruframleiðslu verði varðveitt til slíkra nota.
Loftferðalög nr. 60/1998 með síðari breytingum nr. 165/2006	Innan hindranaflatar flugvallarins eru takmarkanir á hæð mannvirkja með tilliti til flugtaks og lendingar.	Samkvæmt 2. mgr. 59. gr laganna þá skulu skipulagsreglur m.a. geyma fyrir-mæli um skipulag innan flugvallarsvæðis, starfsheimildir, starfsemi og umferð innan svæðisins auk fyrirmæla um það svæði utan flugvallar þar sem rétt er að setja takmörkun á hæð mannvirkja og annarra hluta, t.d. húsa, stanga og trjáa, eða takmörkun á meðferð fasteigna eða hluta, t.d. að því er varðar leiðslur eða atvinnurekstur, enda séu slíkar kvaðir nauðsynlegar í þágu almenns öryggis.
Lög um verndar- og orkunýtingaráætlun nr. 48/2011	Virkjanakostir í Hrunamannahreppi eru flokkaðir í varúðarsvæði og aðra náttúruvernd.	Markmið laganna skv. 1. gr. er að tryggja að nýting landsvæða þar sem er að finna virkjunarkosti byggist á langtímasjónarmiðum og heildstæðu hagsmunamati þar sem tekið er tillit til verndargildis náttúru og menningarsögulegra minja, hagkvæmni og arðsemi ólíkra nýtingarkosta og annarra gilda sem varða þjóðarhag, svo og hagsmuna þeirra sem nýta þessi sömu gæði, með sjálfbæra þróun að leiðarljósi.
Lög um verndarsvæði í byggð nr. 87/2015	Nokkrar friðlýstar byggingar eru varðveittar.	Markmið skv. 1. gr. er að stuðla að vernd og varðveislu byggðar sem hefur sögulegt gildi.

Lög um lax og silungs-veiði nr. 61/2006	Við efnistöku úr árfarvegum skal þess gætt að hafa sem minnst áhrif á lífríki ánnna og valda ekki landbroti. Öll efnistaka nærri ám og vötnum skal unnin í samráði við veiðifélög.	Samkvæmt 3. gr. laganna er veiðivatn; á eða stöðuvatn sem veiði er í eða mætti í vera ef fiskur væri ræktaður þar. Skv. 33. gr. er sérhver framkvæmd í eða við veiðivatn, allt að 100 metrum frá bakka, sem áhrif getur haft á fiskigengd þess, afkomu fiskstofna, aðstæður til veiði eða lífríki vatnsins að öðru leyti, er háð leyfi Fiskistofu.
Reglugerðir		
Skipulagsreglugerð nr. 90/2013	Landbúnaðarland hefur verið flokkað til að tryggja notkun besta landsins til landbúnaðarframleiðslu. Að jafnaði eru ekki heimilaðar byggingarframkvæmdir á svæðum sem eru mikilvæg eða verðmæt vegna náttúrufars, náttúruauðlinda, sögu eða almenns útivistargildis.	Gr. 1. Þróun byggðar og landnotkunar á landinu öllu verði í samræmi við skipulagsáætlanir þar sem efnahagslegar, félagslegar og menningarlegar þarfir landsmanna, heilbrigði þeirra og öryggi er haft að leiðarljósi. Stuðla að skynsamlegri og hagkvæmri nýtingu lands og landgæða, tryggja vernd landslags, náttúru og menningarverðmæta og koma í veg fyrir umhverfisspjöll og ofnýtingu með sjálfbæra þróun að leiðarljósi.
Reglugerð um varnir gegn mengun grunnvatns nr. 797/1999	Sett eru fram verndarákvæði til varnar mengunar.	Gr. 1. Markmið reglugerðar þessarar er að koma í veg fyrir mengun grunnvatns af mannavöldum. Einnig er það markmið að takmarka afleiðingar mengunar sem þegar hefur orðið á grunnvatni.
Reglugerð um neysluvatn nr. 536/2001	Lögð er áhersla á að tryggja vatnsgæði til framtíðar og að nægt framboð sé af neysluvatni fyrir íbúa og atvinnustarfs-emi.	Gr. 2. Markmiðið er að vernda heilsu manna með því að tryggja að neysluvatn sé heilnæmt og hreint.
Reglugerð um eldishús alifugla, loðdýra og svína nr. 520/2015	Sett eru ákvæði um fjarlægð eldishúsa frá nálægri byggð.	Gr. 2. Sveitarstjórn tekur ákvarðanir um fjarlægðir með hliðsjón af ákvæðum reglugerðarinnar. Staðsetning eldishúsa skal vera í samræmi við skipulagsáætlanir og skipulagsreglugerð. Fjarlægðarmörk skulu ákvörðuð í skipulagsáætlunum að teknu tilliti til hugsanlegra umhverfisþátta og þeirra lágmarksfjarlægða sem kveðið er á um í reglugerð þessari. Eldishús má aðeins byggja á svæðum sem skipulögð eru fyrir landbúnað, iðnað eða þar sem hefur verið mörkuð stefna í aðalskipulagi um staðsetningu eldishúsa. Við ákvörðun um staðsetningu annarra mannvirkja en eldishúsa, sem eru óháð búrekstri viðkomandi jarðar, svo sem atvinnuhúsnæðis, íbúðar- eða frístundahúsa, skal þess gætt að notkun þeirra geti farið saman við þá starfsemi sem er á viðkomandi stað.

Önnur stefnumörkun		
Velferð til framtíðar. Sjálfbær þróun í íslensku samfélagi til 2020	Sett eru ákvæði til verndar vatnasvæða. Gert er ráð fyrir göngu-, reið- og reiðhjólaleiðum. Settar eru fram verklagsreglur til að draga úr tjóni af völdum náttúruvár. Markmið er að tryggja upplýsingaflæði til íbúa og ferðamanna. Nokkur svæði eru sett undir hverfisvernd vegna sérstæðs gróðurs og fuglalífs. Áfram verður unnið að stöðvun gróður- og jarðvegseyðingar og endurheimt landgæða, m.a. með landgræðslu. Leitast verði við að efla skógrækt- og skjólbeltarækt. Heimild er fyrir byggingu vindrafstöðva að ákveðinni stærð. Gert er ráð fyrir að landnýting sé í sátt við náttúruna og misbjóði henni ekki með ofbeit, mengun eða á annan hátt.	Kaflí 1, Heilnæmt andrúmsloft. Íbúar búi við heilnæmt andrúmsloft og loftmengun af völdum umferðar, iðnaðar og annarrar starfsemi verði haldið í lágmarki. Kaflí 2, Hreint og heilnæmt ferskvatn. Allir íbúar landsins eigi kost á nægu heilnæmu vatni til neyslu og annarra nytja. Mengun í ám og vötnum verði svo lítil að hún hafi ekki áhrif á vistkerfi ferskvatns, fiskgengd eða útivistargildi. Kaflí 5, Útivist í sátt við náttúruna. Tekið verði tillit til útivistargildis svæða við skipulag og ákvarðanir um landnýtingu. Kaflí 6, Varnir gegn náttúruvá. Allir íbúar landsins búi við ásættanlegt öryggi með tilliti til náttúruvár. Landnýtingu verði hagað með tilliti til náttúruvár. Kaflí 7, Vernd lífríkis Íslands. Viðhaldið verði fjölbreytileika tegunda og vistgerða. Kaflí 8, Vernd sérstæðra jarðmyndana. Fjölbreytni jarðmyndana verði varðveitt með því að vernda þær sem eru sérstakar eða einstakar á svæðis-, lands- eða heimsvísu. Kaflí 9, Vernd víðerna. Tryggt verði að stór samfelld víðerni verði áfram að finna í óbyggðum Íslands. Kaflí 11, Sjálfbær gróðurnýting og endurheimt landgæða. Auðlindir landsins í jarðvegi og gróðri verði nýttar á sjálfbæran hátt. Beit verði stjórnað með tilliti til nýtingarþols. Unnið verði að landgræðslu og hraðfara jarðvegseyðing stöðvuð. Nytjaskógar verði til að efla byggð og atvinnu og falli sem best að landslagi og vistkerfi landsins. Kaflí 12, Aukin nýting endurnýjanlegra orkugjafa. Endurnýjanlegar orkuauðlindir landsins verði nýttar með hagkvæmni- og umhverfissjónarmið að leiðarljósi. Kaflí 13, Minnkun og bætt meðhöndlun úrgangs. Dregið verði úr myndun úrgangs og stuðlað að endurvinnslu. Kaflí 17, Vernd líffræðilegrar fjölbreytni. Öll nýting náttúrunnar fari fram á sjálfbæran hátt. Við framkvæmdir verði neikvæðum áhrifum á vistkerfi haldið í lágmarki.
Aðalskipulag Flóahrepps 2015 - 2028	Stefna sveitarfélagsins samræmist stefnu í aðalskipulagi Flóahrepps 2015 - 2028 hvað varðar helstu málaflokka s.s. verndarsvæði, samgöngur, þ.m.t. göngu- reið og hjólaleiða.	
Aðalskipulag Skeiða- og Gnúpverjahrepps 2004-2015.	Stefna sveitarfélagsins samræmist stefnu í aðalskipulagi Skeiða- og Gnúpverjahrepps 2004 – 2015 hvað varðar helstu málaflokka s.s. verndarsvæði, samgöngur, þ.m.t. göngu- reið og hjólaleiða.	

Aðalskipulag Bláskóga- byggðar 2015-2027	Stefna sveitarfélagsins samræmist stefnu í aðalskipulagi Bláskógabyggðar 2015 – 2027 (sem nú er í vinnslu) hvað varðar helstu málaflokka s.s. verndarsvæði, samgöngur, þ.m.t. göngu- reið og hjólaleiða.	
Náttúruverndaráætlun Alþingis 2009-2013 og Náttúru-minjaskrá.	Náttúruverndarsvæði eru sýnd á skipu- lagsuppráttum og umfjöllun um þau í greinargerð. Stefnt er að frekari verndun á Kerlingar- fjallasvæðinu í samráði við Umhverfis- stofnun.	Í náttúruverndaráætlun og Náttúru- minjaskrá eru afmörkuð sérstök svæði m.t.t. náttúrufars og mörkuð stefna um verndun. Að mestu leyti byggja þær á greiningu og mati sérfræðinga sem hafa rannsakað náttúrufar landsins og metið verndargildi þess.
Samgönguáætlun 2011-2022	Skipulagsáætlunin gerir ráð fyrir að Ker- lingarfjallavegur verði byggður lítilla upp og lagður bundnu slitlagi. Þá er vegur norðan Kerlingarfjalla og vegur um Hrunamannafrétt, frá bæjunum Jaðri og Tungufelli, skilgreindir sem fjallvegir sem verða viðhaldið og eftir atvikum uppbyggðir á viðkvæmum svæðum.	Samgönguáætlun gerir ráð fyrir árlegu fjármagni til sveitarfélaga til viðhalds landsvega.
Landsskipulagsstefna	Heimilt er að byggja íbúðarhús í dreifbýli í tengslum við núverandi bæjartorfur til að vegir og veitur nýtist sem best. Heimiluð er uppbygging ýmis konar atvinnustarfsemi á landbúnaðarsvæð- um. Einkum er horft til starfsemi í tengslum við ferðaþjónustu, greiðasölu, afurðasölu eða léttan iðnað sem fellur vel að landbúnaðarstarfsemi. Landbúnaðarland hefur verið flokkað í 4 flokka og sett ákvæði um þá til að vernda land til matvælaframleiðslu. Gert er ráð fyrir uppbyggingu helstu leiða á hálendinu og skilgreindar eru fjöl- breyttar göngu- og reiðleiðir ásamt reið- hjólaleiðum. Byggð verður upp aðstaða fyrir ferða- menn á hálendinu en þess gætt að mannvirki hafi sem minnst umhverfis- áhrif og falli vel að landi á hverjum stað. Heimilt er að setja upp fjarskiptamann- virki.	Skipulag í dreifbýli gefi kost á fjölbreyttri nýtingu lands, s.s. til ræktunar, ferða- þjónustu og útivistar í sátt við náttúru og landslag. Landnotkun styðji við búsetu og samfélag í dreifbýli með langtímasýn um ráðstöfun lands til nýtingar og vernd- ar og samþættri stefnu um byggðapró- un. Í dreifbýli tengist fjölgun íbúða frem- ur búrekstri eða annarri staðbundinni landnýtingu eða atvinnustarfsemi. Mörk- uð verði stefna um yfirbragð byggðar og tekið tillit til staðháttar og landslags. Gætt verði að hagkvæmni varðandi samgöngur og veitur og ekki gengið að óþörfu á svæði sem eru verðmæt til landbúnaðar eða vegna náttúruverndar. Flokkun landbúnaðarlands, landslags- greining og vistgerðaflokkun verði lögð til grundvallar skipulagsákvörðunum. Stuðlað verði að möguleikum á fjöl- breyttri og hagkvæmri nýtingu landbún- aðarlands í sátt við umhverfið. Mannvirki vegna orkuvinnslu og orku- flutnings falli sem best að landslagi og annarri landnotkun. Áhersla er lögð á greiðar, öruggar og vistvænar samgöng- ur og fjölbreyttan ferðamáta. Skilgreindar verði göngu- reið- og reið- hjólaleiðir. Landnotkun stuðli að öryggi almennings gagnvart náttúruvæð og loftslagsbreytingum. Hálendið. Áhersla á verndun víðerna, landslagsheilda, vistgerða. Mannvirki og umferð um hálendið skerði víðerni og önnur sérkenni og náttúrugæði hálendis- ins sem minnst. Sjálfbær gróðurfram- vinda. Uppbygging ferðamannaöðstöðu

		stuðli að góðri aðstöðu ferðafólks á miðhálandinu, en jafnframt verði gætt að því að óbyggðaupplifun og náttúrugæði skerðist sem minnst vegna mannvirkja og umferðar. Viðhald og frekari uppbygging samgöngukerfis á miðhálandinu stuðli að góðu aðgengi að hálandinu og jafnvægi milli ólíkra ferðamáta. Mannvirki og umferð hafi lágmarksáhrif á víðerni og óbyggðaupplifun. Orkulindir á miðhálandinu verði nýttar með sjálfbærni og umhverfisvernd að leiðarljósi, sérstaklega með tilliti til verndunar víðerna. Skipulag gefi kost á uppbyggingu fjarskiptamannvirkja til að tryggja örugg fjarskipti, um leið og gætt verði að áhrifum á náttúru og landslag. Við skipulagsgerð á miðhálandinu verði tekið tillit til öryggis vegna náttúruvár.
Þingsályktun um áætlun um vernd og orkunýtingu landsvæða	Virkjanakostir í biðflokki eru skilgreindir sem varúðar- og öryggissvæði og virkjanakostir í verndarflokki sem önnur náttúruvernd.	Í tillögunni voru virkjanakostir skv. Rammaáætlun flokkaðir í verndarflokk, biðflokk og orkunýtingarflokk. Samkvæmt gr. 6.3 í skipulagsreglugerð nr. 90/2013, þá ber að skilgreina virkjanakosti í biðflokki sem varúðar- og öryggissvæði og virkjanakosti í verndarflokki sem aðra náttúruvernd.
Tillaga til þingsályktunar um mótun stefnu stjórnvalda um flokkun, vernd og skráningu ræktunarlands	Landbúnaðarland hefur verið flokkað í 4 flokka eftir gæðum þess og hæfni sem akuryrkjúlunds. Settir voru skilmálar um hvern flokk til verndar þessari auðlind.	Markmiðið er að stuðla að því að gerð verði áætlun um vernd góðs ræktunarlands í merkingunni ræktað eða ræktanlegt land, enda er það mikilvæg, takmörkuð auðlind sem ýmist getur eyðst, rýrnað eða vaxið.
Rammaáætlun um vernd og nýtingu náttúrusvæða með áherslu á vatnsafl og jarðhitasvæði	8 virkjanakostir í Hrunamannahreppi voru til umfjöllunar í Rammaáætlun.	Markmið rammaáætlunar er að skapa faglegar forsendur fyrir ákvörðun um vernd og nýtingu náttúrusvæða með áherslu á vatnsafl og jarðhitasvæði. Í áætluninni skal leggja mat á og flokka virkjunarkosti, jafnt vatnsafls og háhita og áhrif þeirra á náttúrufar, náttúru- og menningarminjar, meðal annars með tilliti til orkugetu, hagkvæmni og annars þjóðhagslegs gildis, samhliða því að skilgreina og meta áhrif á hagsmuni allra þeirra sem nýtt geta þessi sömu gæði.
Vegvísir í ferðaþjónustu	Skipulagið gerir ráð fyrir uppbyggingu fjallaskála, göngu- og reiðleiðum og endurbótum á hálendisvegum. Einnig þarf að fjölga afþreyingarmöguleikum til að ferðamenn dvelji lengur á svæðinu. Ganga skal vel frá mannvirkjum og útlit og ásýnd falla sem best að nánasta umhverfi.	Áfangastaðir ferðamanna verði skilgreindir í aðalskipulagi. Á áfangastöðum verði hugað að náttúru- og minjavernd, sjálfbærni áfangastaða, þjónustu, landvörslu, viðhaldi og uppbyggingu sem fellur vel að landslagi. Umferð ferðamanna verði stýrt ef þörf krefur, m.a. til að léttja álagi af svæðum. Góðar og öruggar samgöngur eru forsenda þess að ferðamenn dreifist sem víðast um landið. Bæta þarf uppbyggingu og viðhald heilsársvega og æskilegt er að skilgreina ferðamannaleiðir.

Samningar		
Ramsar samningur um votlendi	Nokkur votlendissvæði eru sett undir hverfisvernd.	Samningurinn gerir ráð fyrir verndun og skynsamlegri nýtingu votlendissvæða í heiminum, sérstaklega sem lífsvæði fyrir votlendisfugla.
Samningur um líffræðilega fjölbreytni	Með því að staðsetja framkvæmdir utan verndarsvæða er verið að vernda líffræðilega fjölbreytni.	Samningurinn hefur það þríþætta markmið að vernda líffræðilega fjölbreytni, að tryggja að nýting lífrænna auðlinda sé sjálfbær og að arðinum af nýtingu þeirra sé skipt með réttlátum hætti.
Rammasamningur um loftlagsbreytingar	Skógrækt og landgræðsla stuðla að bindingu kolefnis í jarðvegi. Framleiðsla matvæla í heimabyggð dregur úr útblæstri vegna flutninga á matvælum.	Að koma í veg fyrir hættulega röskun á loftslagskerfinu af mannavöldum, og tryggja þannig að matvælaframleiðslu í heiminum verði ekki stefnt í hættu og að efnahagsþróun geti haldið áfram á sjálfbæran máta.
Parísarsamkomulagið	Skógrækt og landgræðsla stuðla að bindingu kolefnis í jarðvegi. Framleiðsla matvæla í heimabyggð dregur úr útblæstri vegna flutninga á matvælum.	Parísarsamkomulagið skyldar þær 195 þjóðir sem skrifuðu undir til að vinna saman að því að halda hnattrænni hlýnunar af mannavöldum innan 2°C marksins, með aukamarkmið að reyna að stefna að því að halda því innan 1,5°C. Það inniber líka að það þarf að stoppa aukningu í losun gróðurhúsalofttegunda eins fljótt og hægt er og ná jafnvægi á milli losunar og bindingar.

Umhverfismatið er sett fram í töflum þar sem áhrifin eru metin m.t.t. til umhverfisþátta og útskýring er á niðurstöðunum í texta. Við greiningu á einkennum og vægi áhrifa á einstaka umhverfisþætti er notast við skilgreiningu hér til hliðar:

+	Stefna aðalskipulags hefur jákvæð áhrif.
0	Stefna aðalskipulags hefur óveruleg áhrif
-	Stefna aðalskipulags hefur neikvæð áhrif
?	Stefna aðalskipulags hefur óviss áhrif

Skilgreining á vægi áhrifa á umhverfisþætti.

4.1.3 Umhverfisþættir og stefna sveitarstjórnar

Umhverfisþáttur er tiltekinn þáttur, s.s. gróðurfar, landslag eða félagslegir þættir, sem taldir eru geta orðið fyrir áhrifum af framkvæmdum og aðgerðum sem leiðir af þeirri stefnu sem skoðuð er hverju sinni. Í matslýsingu voru tilteknir þeir umhverfisþættir sem líklegt væri að yrðu valdir til umfjöllunar í umhverfisskýrslu.

Metið er hvort og þá hvaða áhrif valkostir í stefnu sveitarfélagsins hafa á neðangreinda umhverfisþætti:

- Náttúra; dýralíf og gróður, vistfræði. Metið er hvort stefna skipulagsins hafi áhrif á náttúrur svæðisins og hvort það sé til bóta, t.d. „bætir“ uppgræðsla og plöntun gróður og dýralíf og þar með vistkerfið í heild þótt það spilli þeirri vistfræði sem fyrir er á svæðinu.
- Samfélag; efnahagur, atvinna, útivist, ferðamennska, byggð, landnotkun. Horft er til áhrifa á samfélagið í heild og hvort framkvæmd áætlunar komi til með að styrkja byggð og bæta lífsgæði íbúa á svæðinu.
- Samgöngur; vegir og brýr, hjóla-, reið- og gönguleiðir. Mun framkvæmd stefnunnar hafa áhrif á nýjar/núverandi leiðir.
- Heilsa og öryggi; mengun, náttúruvá, grunnvatn. Er einhver hættu á mengun vegna stefnu skipulagsins eða stofnar hún til aukinnar áhættu fyrir almenning í sveitarfélaginu.
- Minjar; menningarminjar, náttúruminjar, verndarsvæði. Metið hvort minjum og verndarsvæðum stafi hættu af stefnu skipulagsins.

Í kafla 4.1.3 eru bornir saman mismunandi valkostir fyrir stefnu aðalskipulagsins. Í umhverfismati áætlaðna ber að fjalla um svokallaðan núll-kost og bera breytta stefnu skipulagsins saman við hann, eftir því sem við á. Núll kostur „felur í sér lýsingu á ástandi umhverfisins, eins og búast má við að það þróist ef ekki kemur til framfylgdar áætlunarinnar. Í einhverjum tilfellum getur samanburður við núllkostinn falist í samanburði við framfylgd gildandi áætlunar“ (Skipulagsstofnun, 2007).

4.2 MAT Á UMHVERFISÞÁTTUM

Nýtt aðalskipulag er að miklu leyti uppfærð skipulagsáætlun í samræmi við ný skipulagslög nr. 123/2010 og nýja skipulagsreglugerð nr. 90/2013.

Nýir landnotkunarflokkar bætast við skv. nýrri skipulagsreglugerð. Íþróttasvæði voru almennt skilgreind innan opinna svæða til sérstakra nota eða þjónustusvæða, sem nú kallast samfélagsþjónusta. Annar nýr landnotkunarflokkur er afþreyingar- og ferðamannasvæði en þar undir falla t.d. skemmtigarðar, tjaldsvæði, flestir fjallaskálar og ferðamannastaðir.

Seint á vinnslutíma aðalskipulagstillögunnar, í mars 2016, samþykkti Alþingi landsskipulagsstefnu sem ætlað er að marka stefnu ríkisins 2015 – 2026. Landsskipulagsstefna markar stefnu um skipulag á miðhálandi Íslands, í dreifbýli, búsetumynstri og dreifingu byggðar og á haf- og strandsvæðum. Stýrihópur telur að þrátt fyrir að landsskipulagsstefnan hafi seint komið inn seint á vinnsluferli aðalskipulagstillögunnar, þá sé aðalskipulagið í ágætu samræmi við þá stefnu sem þar er sett fram.

Ný náttúruverndarlög, nr. 60/2013, tóku gildi í apríl 2016, seint á vinnslutíma tillögunnar. Ekki er um verulega breytingar að ræða sem snerta aðalskipulagstillöguna en þó er gert ráð fyrir breytttri skilgreiningu víðerna frá því sem var í eldri lögum. Afmörkun víðerna er ekki sýnd í aðalskipulagstillögunni enda hefur slík afmörkun ekki verið unnin af þar til bærum aðilum sbr. landsskipulagsstefnu.

Á fundum stýrihóps var fjallað um mögulega landnotkun í sveitarfélaginu, hvaða valkostir gætu komið til greina og kostir þeirra og gallar metnir. Gerð er grein fyrir þeirri vinnu hér að aftan (kaflar 4.2.1 - 4.2.7) ásamt samanburði valkosta. Niðurstaða þessarar vinnu var svo nýtt til að marka ákjósanlega stefnu um landnotkun í sveitarfélaginu þar sem tekið er tillit til og reynt að draga úr neikvæðum áhrifum eins og kostur er.

Bornir eru saman valkostir fyrir eftirtalda landnotkun:

- Verndun góðs landbúnaðarlands til landbúnaðarnota.
- Uppbygging ferðamannasvæða.
- Ný efnistökusvæði.
- Stakar framkvæmdir.
- Uppbygging á Flúðum.

Einnig er fjallað um fleiri þætti sem ekki þykir þó ástæða til að meta sérstaklega, þar sem litlar breytingar eru frá stefnu gildandi aðalskipulags.

4.2.1 Landbúnaðarland

Landbúnaður er öflugasta atvinnugrein sveitarfélagsins og stýrihópur leggur áherslu á að stuðla að áframhaldandi þróun og vexti greinarinnar. Til að fá sem gleggsta yfirsýn yfir möguleika svæðisins var unnin greining á landbúnaðarlandi, skýrsla og kort, dags. 16. feb. 2016.

Eftirfarandi valkostir eru metnir:

Valkostur	Lýsing
Gildandi skipulag - núll kostur	Stefnt er að öflugu og fjölbreyttu atvinnulífi í sveitarfélaginu sem m.a. byggist á landbúnaði, matvælaframleiðslu, ferðaþjónustu, nýtingu jarðvarma og nýsköpun. Stefnt verður að því að góð landbúnaðarsvæði verði nýtt áfram til landbúnaðar og stutt verður við búrekstur og byggð með góðum samgöngum, bættum fjarskiptum og aðgangi að þriggja fasa rafmagni. Lögð verður áhersla á að viðhalda blómlegum landbúnaði í sveitarfélaginu og úrvinnslu landbúnaðarafurða í héraði. Gert er ráð fyrir íbúðarbyggð í tengslum við núverandi býli og forðast skal stök hús á víðavangi. Heimilt er að byggja 3 íbúðarhús og 3

	frístundahús á hverju lögbýli án beinna tengsla við núverandi rekstur.
Nýtt skipulag - Flokkun landbúnaðarlands	Gert er ráð fyrir að vernda landbúnaðarland í flokki I og II gagnvart framkvæmdum sem takmarka möguleika til ræktunar. Flokkun landbúnaðarlands byggist á greiningu sem unnin var fyrir sveitarfélagið þar sem landi er skipt í fjóra flokka út frá ræktunarhæfni. Beinist verndun sérstaklega að akuryrkjalandi, þ.e. landbúnaðarlandi sem lendir í flokki I og II. Ekki verður heimiluð landnýting sem hamlar til lengri tíma ræktunarmöguleikum á góðu landbúnaðarlandi (flokki I og II). Á landbúnaðarlandi í flokki I og II skulu ný mannvirki að jafnaði reist í nágrenni núverandi byggðar til að vernda gott samfelld ræktarland samhliða því að nýta sem best þau þjónustukerfi sem fyrir eru. Ný íbúðar- eða frístundasvæði verða ekki heimiluð á landi í flokki I og II. Heimilt er að stunda annan minniháttar atvinnurekstur á landbúnaðarsvæðum enda skerði það ekki landbúnaðarland í flokki I og II.

Viðmið

Skipulagslög nr. 123/2010 m.s.br. og skipulagsreglugerð nr. 90/2013. Stuðla skal að skynsamlegri og hagkvæmri nýtingu lands og landgæða. Landsskipulagsstefna 2015-2026. Ekki verði gengið að óþörfu á svæði sem eru verðmæt til landbúnaðar. Flokkun landbúnaðarlands, landslagsgreining og vistgerðar-flokkun verði lögð til grundvallar skipulagsákvörðunum. Jarðalög nr. 81/2004. Stuðla að skipulegri nýtingu lands í samræmi við landkosti. Tryggja að land sem vel er fallið til búvöruframleiðslu verði varðveitt til slíkra nota. Tillaga til þingsályktunar um mótun stefnu stjórnvalda um flokkun, vernd og skráningu ræktunarlands. Markmiðið er að gerð verði áætlun um vernd góðs ræktunarlands.

Samanburður valkosta – Flokkun landbúnaðarlands		
Valkostir -> Umhverfispættir	Núll kostur – engin flokkun / ákvæði um nýtingu.	Flokkun landbúnaðarlands– sérstök ákvæði um verndun lands til akuryrkju.
Náttúra	Engin áhrif.	Akuryrkja breytir verulega vistfræði og ásýnd. Þurrkun lands hefur áhrif á dýralíf. Þá hefur þurrkun lands vegna akuryrkju áhrif á votlendi.
Samfélag	Núverandi landbúnaðarstarfsemi styrkist á eigin forsendum. Aukið frjálsræði til fjölbreyttari landnotkunar sem getur styrkt byggð á svæðinu.	Hlúð að framtíðaröryggi landbúnaðar í sveitarfélaginu. Styrkir hagsmuni landsins varðandi matvælaframleiðslu. Byggð í sveitarfélaginu styrkist.
	Aukið frjálsræði í nýtingu lands kann að skaða landbúnaðarstarfsemi, sem er undirstöðu-atvinnuvegur í sv.félaginu.	Mannvirki verði reist sem næst núverandi mannvirkjum, bætir nýtingu veitukerfa.
	Ekki tryggt að gott landbúnaðarland verði eingöngu notað fyrir landbúnað. Engin stefnumörkun varðandi mannvirkjagerð á góðu landbúnaðarlandi.	Takmarkarandi gagnvart annarri landnýtingu á jörðum og skerðir þar með möguleika landeiganda til fjölbreyttari nýtingar.
Samgöngur	Aukið frjálsræði við lagningu nýrra leiða.	Nýjar leiðir kunna að hnika til og lengjast, til að spilla ekki góðu samfelldu akuryrkjalandi.
Heilsa og öryggi	Kann að takmarka möguleika til matvælaframleiðslu á Íslandi til lengri tíma lítið.	Stuðlar að matvælaöryggi. Samræmist jarðalögum að vernda land sem er vel fallið til búvöruframleiðslu.
		Akuryrkja skapar aukna hættu á foki á jarðvegi og úrrennsli. Land er opið stærri hluta ársins. Gróðursvörður veikir allt árið og því hættara við úrrennsli.
Minjar	Engin áhrif.	Engin áhrif.

Umræður

Flokkun landbúnaðarlands er lögð til grundvallar varðandi skipulagsákvæðanir á landbúnaðarlandi í flokki I og II, sem hentar vel til akuryrkju. Minni áhersla er á að vernda land til beitar en svæði sem henta ekki til akuryrkju eru iðulega heppileg beitar svæði eða til skógræktar. Þá er það vilji stýrihóps að beina uppbyggingu og framkvæmdum inn á svæði sem henta ekki til akuryrkju, þó ekki sé hægt að horfa framhjá því að nú þegar eru mannvirki oft staðsett á góðu landbúnaðarlandi. Þá kann einnig að vera nauðsynlegt að heimila framkvæmdir vegna nýtingar akuryrkjulands og því verður aldrei um byggingabann að ræða. Það er vilji stýrihóps að uppbygging verði sem næst núverandi vegum og veitukerfum, en þó þannig að forðast sé að leggja verndarsvæði eða gott akuryrkjuland undir framkvæmdir.

Hafa þarf í huga að kortlagning landbúnaðarlands er í mælikvarðanum 1:50.000 og því kunna að vera minni svæði inn á milli sem ættu betur heima í öðrum flokki. Vilji landeigandi fara í framkvæmdir á landbúnaðarlandi í flokki I og II er möguleiki að ráðast í frekari greiningu lands til að sýna fram á að það eigi betur heima í öðrum flokki.

Samantekt / Niðurstaða mats

Samkvæmt jarðalögum nr. 81/2004 ber þeim sem eiga og nýta land að stuðla að skipulegri nýtingu þess í samræmi við landkosti og að tryggja að land sem vel er fallið til búvöruframleiðslu verði varðveitt til slíkra nota. Í landsskipulagsstefnu kemur fram að mikilvægt er að vernda gott ræktunarland til að stuðla að matvælaöryggi þjóðarinnar.

Hrunamannahreppur er öflugt landbúnaðarsvæði og þar er stundaður fjölbreyttur landbúnaður, bæði með búfé og umfangsmikla garðyrkju. Verndun landbúnaðarlands styrkir stoðir þess fjölbreytta landbúnaðar sem rekinn er og eykur þannig atvinnuöryggi íbúanna þar sem tryggt er að gott landbúnaðarland verði notað til landbúnaðar um ókomna tíð. Takmarkanir landeigenda gagnvart annarri landnotkun s.s. íbúðar- eða frístundalóðum, kunna í afmörkuðum tilfellum að vera íþyngjandi en hafa ber í huga að slétt gras-/mó- eða votlendi með þykkum moldarjarðvegi þykja, almennt séð, ekki mjög eftirsóknarverð til frístunda- eða íbúðabyggingar. Æskilegra er að byggja þar sem landslag er meira og undirlag hentar betur til bygginga. Þá hafa flestar núverandi jarðir kost á því að nýta eigið land til slíkrar landnýtingar þar sem land sem lendir í flokki III eða IV má finna inna þeirra.

Aukin ræktun hefur áhrif á ásjúnd lands og alltaf matskennt hvort ásjúnd lands batnar eða versnar við ræktun. Þar sem þurrka þarf mýrlendi til ræktunar hefur það neikvæð áhrif á votlendi og á dýralíf á viðkomandi svæði. „Vegna hárrar jarðvatnsstöðu mýra er niðurbrot jurtaleifa hægfara og afleiðing þess er sú að með tímanum safnast jurtaleifar fyrir og mynda mólög. Mýrar hafa því að geyma óhemju magn af kolefni og allar breytingar í kolefnisbúskap þessara vistkerfa því mikilvægar á hnattræna vísu“ (Rannsóknarstofnun landbúnaðarins, 1999).

Nauðsynlegt er að huga að verndun votlendis í samræmi við náttúruverndarlög og alþjóðlegar skuldbindingar. Samhliða því að nýtt land sé brotið til ræktunar þarf að hlífa votlendustu svæðunum.

Iðulega er óskað eftir heimild til að byggja stök íbúðarhús eða frístundahús á góðu landbúnaðarlandi. Í sumum tilfellum skerða slíkar byggingar samfelli í ræktunarlandi auk þess að skerða ræktunarlandið. Þá er kostnaðarsamt þegar leggja þarf langar veitulagnir, þ.á.m. vegi að slíkum húsum. Hagkvæmara er að beina uppbyggingu að þeim svæðum þar sem byggð er fyrir og æskilegast að haga uppbyggingu þannig að hún skerði gott landbúnaðarland sem minnst, helst utan landbúnaðarlands í flokki I og II. Það styrkir þá byggð sem fyrir er að fjölga notendum þeirra veitukerfa sem þegar eru fyrir hendi og halda þarf í rekstri í dreifðum byggðum. Bætt nýting núverandi kerfa styður því við umhverfissjónarmið og hagkvæma þróun byggðar.

Niðurstaða sveitarstjórnar Hrunamannahrepps er að áhrif af verndun góðs landbúnaðarlands í flokki I og II, til akuryrkju, séu fremur jákvæð til lengri tíma lítið. Það er í samræmi við stefnu stjórnvalda og landslög að standa vörð um gott ræktunarland og nýta það til matvælaframleiðslu en gæta þarf að vernd votlendis þegar land er brotið til ræktunar.

4.2.2 Uppbygging ferðamannastaða

Mikið fjöldi ferðafólks fer um uppsveitir Árnessýslu og ferðapjónusta byggist upp á svæðum þar sem landnotkun er skilgreind sem verslunar- og þjónustusvæði, afþreyingar- og ferðamannasvæði á miðsvæði á Flúðum og í smærri stíl á landbúnaðarsvæðum. Gert er ráð fyrir áframhaldandi uppbyggingu ferðapjónustu í dreifbýli sveitarfélagsins og í þéttbýlinu. Þar munu koma inn ný svæði en áhersla er á að beina þeirri uppbyggingu frá góðu landbúnaðarlandi í flokki I og II og verndarsvæðum og að uppbygging tengist sem mest núverandi veitu- og þjónustukerfum.

Seint á vinnslutíma aðalskipulagstillögunnar, í mars 2016, samþykkti Alþingi landsskipulagsstefnu 2015 – 2026. Landsskipulagsstefnu er ætlað að marka stefnu á miðhálendi Íslands, í dreifbýli, um búsetu- mynstur og dreifingu byggðar og fyrir þéttbýli. Stefna landsskipulags varðandi hálendi Íslands byggir að miklu leyti á stefnu í Svæðisskipulagi Miðhálandis Íslands 2015, sem unnin var á árunum 1990 – 1996 og samþykkt 1999. Mikið hefur breyst síðan það skipulag var unnið, m.a. voru, skv. tölum Ferðamálastofu, erlendir ferðamenn um 190.000 árið 1995 en 1.290.000 árið 2015. (*ferdamalastofa.is - 2016*). Forsendur landsskipulagsstefnu miða við fjölda ferðamanna árið 2013 eða 807.000 ferðamenn. Gististaðir sem skilgreindir voru í svæðisskipulaginu var skipt upp í fjallasel, skálasvæði og miðstöðvar. Þetta voru að hluta til gangamannskálar eða veiðihús og alls óljóst hvort staðsetning þeirra væri hentug til að þjónusta ferðamenn þegar fram liðu stundir. Ýmsar kröfur og áherslur hafa breyst frá því svæðisskipulagið var staðfest. Greiningardeild Arion banka gerir ráð fyrir að ferðamenn verði 2,5 milljónir árið 2018 og að fyrir hverja 111 ferðamenn verði til eitt nýtt starf (*Greiningardeild Arion banka, 2016*). Ljóst er að forsendur landsskipulagsstefnu standast ekki varðandi fjölda ferðafólks og gera verður ráð fyrir að tryggja sívaxandi fjölda ferðamanna þjónustu og að leitast við að bæta öryggi þeirra.

Í byggð er stefnt að uppbyggingu ferðapjónustu og við mat á valkostum er gerður greinarmunur á uppbyggingu ferðapjónustu á hálendi og í byggðarhluta aðalskipulags.

Eftirfarandi valkostir eru metnir:

Valkostur	Lýsing
Gildandi skipulag - núll kostur	Lögð verður áhersla á að efla alhliða ferðapjónustu í sveitarfélaginu. Gert er ráð fyrir tveimur verslunar- og þjónustusvæðum á hálendinu; í Svínárnesi og í Ásgarði í Kerlingarfjöllum. Í Svínárnesi verður mögulegt að byggja upp frekar, bæði gistiskála og þjónustu í samræmi við skilgreiningu svæðisskipulags Miðhálandisins. Gera skal grein fyrir gerð og umfangi bygginga og annarra mannvirkja í deiliskipulagi. Í Kerlingarfjöllum er gert ráð fyrir uppbyggingu ferðapjónustu í samræmi við skilgreiningu svæðisskipulags Miðhálandisins. Þar verður mögulegt að þróa áfram og byggja upp alhliða þjónustumiðstöð ferðamanna s.s. hótél og/eða aðra gistiaðstöðu í húsum, veitingastarfsemi, tjaldsvæði o.þ.h. Uppbygging þjónustumannvirkja verður fyrst og fremst í Ásgarði, þ.e. á því svæði sem þegar er nýtt fyrir ferðapjónustu. Í dreifbýli sveitarfélagsins er gert ráð fyrir þjónustustöðum og tjaldsvæðum. Ekki er í gildandi stefnu gert ráð fyrir ákveðnum fjölda næturgesta.
Nýtt skipulag - Uppbygging þjónustusvæða og afþreyingar og ferðamannasvæða á hálendi, endurbætur á vegum	Áfram verður gert ráð fyrir verslunar- og þjónustusvæði í Kerlingarfjöllum en önnur svæði á afrétti verða skilgreind sem afþreyingar- og ferðamannasvæði, þó með mjög mismikilli uppbyggingu. Uppbygging mun aðallega sinna fjallahjóla- og göngufólki sem og hestaferðum. Gert er ráð fyrir að efla ferðapjónustu með uppbyggingu þjónustu og ferðaleiða um hálendið. Á Ásgarðssvæðinu í Kerlingarfjöllum er gert ráð fyrir talsverðri uppbyggingu og hér verða þær helstu nefndar; uppbygging með tengingu við aðalbyggingu og stækkun hennar, endurbygging og stækkun á nokkrum af núverandi skálum, nýbygging við núverandi tjaldsvæði auk gerð tveggja nýrra tjaldsvæða, endurbygging á svokölluðu Ferðafélagshúsi, nýr búningssklefi, snyrting og gufubaðshús við borholu í Gili, endurbætur á fráveitum, húsbílastæði og lagningu raflínu í jörð. Gert er ráð fyrir að allt að 300 manns geti gist í húsum/hóteli á Ásgarðssvæðinu. Gert er ráð fyrir endurbyggingu og stækkun gönguskála. Þá verður borað eftir köldu vatni á svæðinu.

	Við Grákoll er gert ráð fyrir fjallaseli í tengslum við gönguleið sem kölluð er Hringbrautin og liggur í kringum Kerlingarfjöll. Þar er gert ráð fyrir skála sem rúma mun 30 manns í koju. Að jafnaði er gert ráð fyrir að á afþreyingar og ferðamannasvæðum á svæðinu verði gistirúm fyrir allt að 50 manns á hverjum stað. Í Efri-Kisubotnum er gert ráð fyrir fjallaseli í tengslum við gönguleið sem kölluð er Hringbrautin og liggur í kringum Kerlingarfjöll. Skálinn mun rúma 30 manns í kojum. Samhliða uppbyggingu þjónustu verða gerðar og/eða stikaðar göngu- og reiðleiðir um svæðið. Áfram verður gert ráð fyrir uppbyggingu í Svínárnesi, þar sem í svæðisskipulagi var gert ráð fyrir skálasvæði. Gert er ráð fyrir uppbyggingu fyrir allt að 150 gistirúmum. Gert er ráð fyrir að vegur um Hrunamannafrétt verði byggður líttillega upp úr landinu. Þá er í tillögu að Aðalskipulagi Bláskógabyggðar 2015-2027 gert ráð fyrir endurbótum á Kjalvegi og Kerlingarfjallavegi.
Nýtt skipulag - Uppbygging þjónustusvæða og afþreyingar og ferðamannasvæða í dreifbýli	Áfram er gert ráð fyrir uppbyggingu á skildreindum verslunar- og þjónustusvæðum í dreifbýli sveitarfélagsins. Gert er ráð fyrir að á Sóleyjarbakka verði byggt hótél fyrir allt að 200 gesti, í Dalbæ verði byggt fyrir allt að 50 næturgesti og við Efra-Sel allt að 80 næturgesti. Einnig verður gert ráð fyrir veitingasölu og jafnvel einnig verslun. Þá er gert ráð fyrir tjaldsvæði við Langholt, án þess að þar sé skilgreindur fjöldi gesta.

Viðmið

Skipulagslög nr. 123/2010 m.s.br. og Skipulagsreglugerð nr. 90/2013. Stuðla skal að skynsamlegri og hagkvæmri nýtingu lands og landgæða, tryggja vernd landslags, náttúru- og menningarverðmæta og koma í veg fyrir umhverfisspjöll og ofnýtingu með sjálfbæra þróun að leiðarljósi.

Lög um náttúruvernd nr. 60/2013. Markmiðið er að vernda fjölbreytni íslenskrar náttúru ásamt sjálfbærri nýtingu auðlinda og annarra náttúrugæða. Standa vörð um óbyggð víðerni og vernd ákveðinna jarðmyndana og vistkerfa. Mannvirki skulu falla sem best að svipmóti lands.

Velferð til framtíðar, sjálfbær þróun í íslensku samfélagi til 2020. Tekið verði tillit til útivistargildis svæða við skipulag og ákvarðanir um landnýtingu. Öll nýting náttúrunnar fari fram á sjálfbæran hátt. Við framkvæmdir verði neikvæðum áhrifum á vistkerfi haldið í lágmarki.

Landsskipulagsstefna 2015-2026. Mannvirki og umferð um hálendið skerði víðerni og önnur sérkenni og náttúrugæði hálendisins sem minnst. Uppbygging ferðamannaaðstöðu stuðli að góðri aðstöðu ferðamanna á miðhálendinu, en jafnframt verði gætt að því að óbyggðaupplifun og náttúrugæði skerðist sem minnst vegna mannvirkja og umferðar. Viðhald og uppbygging samgöngukerfis á miðhálendinu stuðli að góðu aðgengi. Mannvirki og umferð hafi lágmarksáhrif á víðerni og óbyggðaupplifun.

Vegvísir í ferðaþjónustu. Skilgreindir verði áfangastaðir ferðamanna. Hugað verði að náttúru- og minja-vernd, sjálfbærni staða, þjónustu, landvörslu, viðhaldi og uppbyggingu sem fellur vel að landslagi. Góðar samgöngur eru forsenda þess að ferðamenn dreifist sem víðast um landið. Bæta þarf uppbyggingu og viðhald heilsársvega og skilgreina ferðamannaleiðir.

Samgönguáætlun. Gert er ráð fyrir árlegu fjármagni til sveitarfélaga til viðhalds landsvega.

Samanburður valkosta – Uppbygging ferðaþjónustu á hálendi og endurbætur á vegum		
Valkostir -> Umhverfis-þættir	Núll kostur – engin viðbótaruppbygging fyrir ferðamenn né endurbætur á vegum	Uppbygging ferðaþjónustu og endurbætur á vegum
Náttúra	Núverandi aðstaða annar ekki eftirspurn eftir þjónustu. Bæta verður aðstöðu/skipulag til að vernda náttúruna vegna mikillar fjölgunar ferðamanna. Hætta á utanvegaakstri vor og haust þegar snjór og bleyta er í vegum en þurrt til hliðar við þá.	Uppbyggðir vegir kunna að skerða víðerni. Endurbótum á vegum fylgir rask á framkvæmdatíma. Aukin umferð ferðamanna hefur áhrif á gróður og vistkerfi því meiri ásókn getur orðið á viðkvæm svæði.
	Engin skerðing á víðernum.	Uppbygging og aukin viðvera stuðlar að verndun og eftirliti með viðkvæmri náttúru. Fyrirhugaðar framkvæmdir eru flestar nálægt núverandi mannvirkjum. Lagfæring gönguleiða og vega minnkar átroðning utan vega/gönguleiða. Dregur verulega úr eða kemur í veg fyrir utanvega-akstur.
	Vöntun á þjónustu takmarkar fjölgun ferðamanna.	
Samfélag	Ekki er brugðist við fjölgun ferðamanna, né stuðlað að lengingu ferðamannatímans. Tekjumöguleikar ekki nýttir.	Eflir ferðaþjónustu á svæðinu, bætir þjónustu og eykur afþreyingarmöguleika ferðamanna. Uppbyggðir vegir opnast fyrir á vorin sem lengir ferðamannatímann. Samræmist stefnu sveitarfélagsins um að lengja dvalartíma gesta. Skapar atvinnu í sveitarfélaginu.
	Óbreytt staða dregur úr þeim fjölda ferðamanna sem komast á hálendið. Meiri friður fyrir ferðamenn sem vilja njóta einveru og kyrrðar.	Fjölgun ferðamanna getur haft neikvæð áhrif á upplifun af svæðinu.
Samgöngur	Ekki er komið til móts við fjölgun ferðamanna með samgöngubótum – sem kann að leiða til of mikils álags á núverandi leiðir. Lélegir vegir auka líkur á utanvegaakstri. Vegir verða áfram niðurgrafnir og opnast þegar snjó leysir á vorin og lokast í fyrstu snjóum á haustin.	Merkar leiðir bæta öryggi í samgöngum á hálendinu. Umferð eykst með bættum vegum. Góðir og greiðfærir vegir koma í veg fyrir utanvega-akstur og fara mun betur með farartæki.
	Óbreytt aðgengi að hálendinu dregur úr fjölda þeirra ferðamanna sem þangað komast. Meiri friður fyrir ferðamenn sem vilja njóta einveru og kyrrðar.	
Heilsa og öryggi	Öryggi ferðamanna á hálendinu er ekki nægilega tryggt. Núverandi vegir fara illa með fólk og farartæki. Háir og grýttir kantar vega geta skapað slyshættu.	Aukið öryggi fyrir ferðamenn á hálendinu kemur með aukinni viðveru á svæðinu og bættum samgöngum. Merkar gönguleiðir hvetja til útivistar og hreyfingar.
Minjar	Umferð hefur aukist vegna fjölgunar ferðamanna. Bæta verður aðstöðu/skipulag til að vernda náttúru.	Umferð eykst enn frekar með bættri aðstöðu, getur haft áhrif á verndarsvæði.

Samanburður valkosta – Uppbygging ferðapjónustu í dreifbýli		
Valkostir -> Umhverfis-þættir	Núll kostur – engin viðbótaruppbygging	Uppbygging ferðapjónustu á skilgreindum svæðum í dreifbýli
Náttúra	Engin áhrif.	Engin áhrif.
Samfélag	Ekki er brugðist við fjölgun ferðamanna, né stuðlað að lengingu ferðamannatímans. Tekjumöguleikar ekki nýttir.	Eflir ferðapjónustu á svæðinu, bætur þjónustu og eykur afþreyingarmöguleika ferðamanna. Samræmist stefnu sveitarfélagsins að auki við tekjumöguleika í dreifbýli. Skapar atvinnu í sveitarfélaginu.
Samgöngur	Engin áhrif.	Bæta þarf vegi og einnig göngu-, hjóla og reiðleiðir til að auka afþreyingu og styrkja rekstrargrundvöll ferðapjónustu. Aukin umferð eykur slysatíðni.
Heilsa og öryggi	Engin áhrif.	Aukin umferð.
Minjar	Engin áhrif.	Engin áhrif.

Umræður um hálendi

Á Hrunamannaafretti eru nú þegar nokkur svæði þar sem byggingar eru nýttar fyrir ferðapjónustu, oft samhliða því sem þær eru nýttar við smalamennsku. Í skipulagsreglugerð (nr. 90/2013) kemur fram að á verslunar- og þjónustusvæðum sé áætlað að þjónusta ferðafólk á: *hótelum, gistiheimilum, gisti-skálum, veitingahúsum og skemmtistöðum*. Í umsögnum Skipulagsstofnunar (dags. 12. júlí og 17. okt. 2016) er lögð rík áhersla á að ferðapjónustusvæði á afretti séu skilgreind sem afþreyingar- og ferðamannasvæði. Samkvæmt skipulagsreglugerð eru afþreyingar- og ferðamannasvæði; „*svæði fyrir afþreyingu og móttöku ferðamanna, þ.m.t. þjónustumiðstöðvar á hálendi og verndarsvæðum, fjallaskálar, tjald- og hjólhýsasvæði og skemmtigarðar*“. Í umræðum stýrihóps kom fram að æskilegt sé að gera skýrari greinarmun á gististöðum og áningarstöðum eftir því hvað áætlað er að álag / starfsemi sé mikil á hverjum stað. Þá hefur fjölgað þeim ferðamönnum sem gera meiri kröfur til þjónustu og aðbúnaðar og er vilji til að koma til móts við þann hóp líka.

Samkvæmt úttekt sem greiningardeild Arion banka hefur unnið þá er gert ráð fyrir að fyrir hverja 111 ferðamenn verði til eitt nýtt starf. Sama úttekt gerir ráð fyrir að fjöldi ferðamanna fari yfir 1,7 milljón árið 2016, verði um 2,2, milljónir árið 2017 og 2,5 milljónir árið 2018. Samkvæmt gögnum frá Hagstofunni og Ferðamálastofu hefur fjöldi ferðamanna tífaldast á árunum 1995 til 2015 eða úr 190.000 í 1.190.000. Gert er ráð fyrir áframhaldandi fjölgun ferðamanna miðað við spá greiningardeildar Arion-banka og reyndar fleiri spár. Augljóst er að umferð ferðafólks um uppsveitir Árnessýslu hefur stórauðist og rætt hefur verið um verulega aukið samstarf í uppsveitum þar sem m.a. er horft til skipulags ferðapjónustu á hálendi sveitarfélaganna og því kunna frekari breytingar að verða þegar það skipulag liggur fyrir.

Þrátt fyrir verulega fjölgun ferðamanna og meiri umferð um afretti landsins frá því svæðisskipulag miðhálandisins tók gildi þá vill sveitarstjórn halda í lítt snortið hálendið og því er einungis gert ráð fyrir takmarkaðri fjölgun áningar- eða gististaða á Hrunamannaafretti. Ekki er heldur vilji til að stækka verulega þá staði sem fyrir eru en þó er brýnt öryggisatriði að halda úti eftirliti og viðveru á afrettinum, a.m.k. yfir sumarmánuðina. Það er því ekki verið að gera ráð fyrir uppbyggingu sem hefur neikvæð áhrif á viðerni. Þá er unnið að friðlýsingu Kerlingarfjalla auk þess sem gert er ráð fyrir hverfiverndarsvæðum á afretti.

Æskilegt er að við ný- eða endurbyggingu skála og annarra húsa sé vandað til verka, efni og útlit falli sem best að umhverfi og veitur og frárennsli standist allar kröfur um verndun. Slík uppbygging er yfirleitt nokkuð dýrari en sú uppbygging sem áður þótti nægileg þegar byggt var yfir gangamenn til notkunar nokkrar nætur á ári. Góð aðstaða og þjónusta fyrir ferðamenn dregur úr álagi á viðkvæmum hálendisvæðum og einnig gista ferðamenn á skilgreindum ferðapjónustustöðum í stað þess að tjalda á víðavangi. Því er þjónusta og uppbygging staða umhverfismál sem stuðlar að verndun hálendisvæða

samhliða því að bæta öryggi ferðafólks. Að jafnaði þurfa rekstrareiningar að vera það stórar að þær geti staðið undir sér fjárhagslega, sérstaklega þar sem gera skal ráð fyrir stöðugri viðveru. Þó kann að vera rétt að nýta stærð gönguskála til að tempra umferð um leiðir þar sem vilji er til að draga úr álagi eða stuðla að minni umferð af öðrum ástæðum. Því er æskilegt að gera greinarmun á landnotkun þar sem gert er ráð fyrir talsverðri uppbyggingu og þar sem minni þjónusta og uppbygging er áætluð, t.d. gönguskálar.

Vegna eindreginna tilmæla Skipulagsstofnunar fellst stýrihópur á að Svínárnes verði skilgreint sem afþreyingar- og ferðamannasvæði en þar er engu að síður gert ráð fyrir að töluverð þjónusta muni byggjast upp. Kerlingarfjöll verður áfram skilgreint sem verslunar- og þjónustusvæði enda er þar gert ráð fyrir verulegri uppbyggingu sbr. gildandi deiliskipulag fyrir svæðið og drög að friðlýsingarskilmálum fyrir Kerlingarfjallasvæðið (*Umhverfisstofnun, 2016*). Þá er fyrirhuguð uppbygging í ferli vegna mats á umhverfisáhrifum.

Undanfarin ár hefur verið unnið að samgöngubótum á meginvegum á Hrunamannafrétti. Sett hafa verið ræsi í ár og læki þar sem því verður við komið og borið ofan í verstu kafla veganna. Gert er ráð fyrir að haldið verði áfram uppbyggingu meginleiða og að þær geti flokkast sem ferðamannaleiðir. Það eru vegir sem lagðir eru í landið en er lyft aðeins upp svo þeir losi af sér vatn, sem þá um leið dregur úr að umferð leiti út fyrir polla sem iðulega myndast á vegum. Góðir og greiðfærir vegir fara betur með fólk og ökutæki og ánægja ferðamanna og upplifun verður jákvæðari samhliða því að draga úr hættu á utanvegaakstri.

Umræður um byggðina

Uppbygging í dreifbýli sveitarfélagsins hefur um langa hríð snúist um þjónustu og afþreyingu. Veruleg uppbygging hefur verið í frístundabyggðum og þjónustu tengdum ferðafólki og nú er að aukast uppbygging vegna gistingar ferðamanna en fjöldi ferðafólks hefur aukist verlega, sérstaklega með tilkomu brúar yfir Hvítá og gerð Bræðratunguvegar.

Niðurstaða sveitarstjórnar fyrir hálendi

Með því að byggja upp ferðaþjónustu á Hrunamannafrétti er að einhverju leyti komið til móts við ört vaxandi ferðamannastraum en gera má ráð fyrir að umferð um svæðið verði enn meiri á komandi árum sbr. spár um fjölgun ferðamanna. Þá er aukin eftirspurn um betri aðbúnað og meiri þjónustu. Fyrirhuguð uppbygging mun því bæta úr brýnni þörf.

Fyrirhuguð uppbygging samræmist þeirri stefnu sveitarstjórnar að fjölga afþreyingarmöguleikum ferðamanna m.a. til að lengja dvöl þeirra. Samhliða því fjölga atvinnutækifærum í greininni og einnig fjölga atvinnutækifærum á sviði verslunar- og þjónustu með fjölgun ferðamanna og lengri dvöl þeirra.

Stefnt er að allverulegri uppbyggingu í Kerlingarfjölum í ágætri samvinnu við Bláskógabyggð, en megin aðkomuvegur liggur um Biskupstungnafrétt. Í tengslum við uppbyggingu í Kerlingarfjölum er fyrirhuguð bygging fjallasels við Grákoll en það er nýr áningarstaður á, svokallaðri Hringleið, sem er megin-gönguleið umhverfis Kerlingarfjöll. Staðsetning skálans er miðuð við að dagleiðir séu hæfilega langar. Í Efri-Kisubotnum er lélegur skáli sem þjónar sambærilegu hlutverki á Hringveginum, en þörf er fyrir frekari uppbyggingu þar. Þá verður öll þjónusta í Kerlingarfjölum bætt verulega, þar með talið endurbygging og bætt aðstaða í núverandi byggingum auk endurbyggingar á húsum. Hafið er mat á umhverfisáhrifum vegna fyrirhugaðrar endurbyggingar og uppbyggingar Hálendismiðstöðvarinnar í Kerlingarfjölum og verður litið til niðurstöðu þess varðandi uppbyggingu á svæðinu. Öll uppbygging verður í samræmi við skilmála svæðisins sem m.a. koma fram í drögum að skilmálum friðlýsingar, dagsett í ágúst 2016 auk þess sem gert er ráð fyrir að unnin verði verndaráætlun fyrir svæðið, verði af friðlýsingu þess.

Gerð göngustíga hlífir viðkvæmri náttúru en hvetur um leið til útivistar og hreyfingar. Aukin þjónusta og þar með bætt aðstaða og meiri viðvera starfsfólks á svæðinu eykur til muna öryggi ferðamanna og annarra sem um svæðið fara.

Í Hrunamannahreppi er mikil umferð ferðamanna og uppbygging ferðamannastaða er atvinnuskapandi, eykur atvinnuöryggi íbúa og styrkir byggðina í sveitarfélaginu. Einnig stuðlar aukin viðvera á

verndun og eftirliti með viðkvæmum svæðum í náttúrunni bæði á hálendi og í byggðinni. Ekki liggur ljóst fyrir hvort aukin uppbygging skerðir víðerni þar sem engin útfærsla liggur fyrir á þeim skv. náttúruverndarlögum nr. 60/2013, s.s. hvaða mannvirki takmarki víðerni. Þrátt fyrir fjölgun ferðamanna sem koma til Íslands vill sveitarstjórn eingöngu beina uppbyggingu á hálendinu að þeim megin-svæðum sem fyrir eru. Það eru; Kerlingarfjöll og Svínárnes og nýta frekar betri og öruggari vegi, reið- og gönguleiðir til að þeir staðir, ásamt öðrum minni gististöðum, nýtist til að mæta þeirri fjölgun ferðamanna sem orðið hefur. Þar sem verið er að byggja upp á þeim stöðum sem fyrir eru í dag þá er ekki gert ráð fyrir neikvæðum áhrifum á víðerni.

Áhersla er lögð á að við endurgerð bygginga og byggingu nýrra húsa verði haft að leiðarljósi að byggingar nýtist sem best fyrirhugaðri starfsemi samhliða því að útlit, lögun og litaval falli sem best að þeirri náttúru og landslagi sem fyrir er. Ekki er æskilegt að binda sig í fjölbreytt byggingaform núverandi húsa sem byggð voru fyrir margt löngu, nema þau þyki eftirsóknaverð vegna útlits eða menningarlegs gildis.

Sveitarstjórn er hlynnt uppbyggingu hálendisvega og að meginleið í Kerlingarfjöll, um Kjalveg og Kerlingarfjallaveg, verði byggð lítillaga upp úr landinu og lögð bundnu slitlagi. Þá telur sveitarstjórn mikilvægt að bæta meginleiðir um Hrunamannaafrétt til að efla ferðapjónustu þar.

Sveitarstjórn telur að uppbygging á hálendinu sé nauðsynleg þar sem álag á viðkvæma náttúru er mikið vegna fjölgunar ferðamanna sem þangað sækja. Neikvæð umhverfisáhrif kunna til lengri tíma litið að verða mun minni takist vel til með skipulag og rekstur þjónustu heldur en ef ekki verður ráðist í uppbyggingu. Auk þess leggur sveitarstjórn áherslu á að tryggja sem best öryggi og upplýsingagjöf til þeirra sem um svæðið fara og það er best gert með góðri skipulagningu svæðisins og starfsemi á svæðinu. Mikilvægt er við alla uppbyggingu á hálendinu að mannvirki falli vel að landi og að draga eins og kostur er úr raski á framkvæmdatíma.

Niðurstaða sveitarstjórnar fyrir byggðina

Þá er áhersla á að áfram verði byggð upp ferðapjónusta í dreifbýli sveitarfélagsins, bæði til að auka þjónustu við ferðafólk og auka tekjumöguleika íbúa. Áfram er gert ráð fyrir að ferðafólki fjölgi, sbr. greiningu Arion banka o.fl. aðila og nauðsynlegt er að uppbygging ferðapjónustu, þar með talið gisti-staða og hótela taki mið af þeirri fjölgun en minnt er á að bygging hótela í dreifbýli er tilkynningaskyld til Skipulagsstofnunar í samræmi við reglugerð um mat á umhverfisáhrifum nr. 660/2015.

4.2.3 Ný efnistökusvæði á hálendi

Í gildandi aðalskipulagi var ekki gert ráð fyrir efnistökusvæðum á Hrunamannaafrétti. Vegna endurbóta á meginleiðum um afréttinn er þó nauðsynlegt að gera ráð fyrir slíkum svæðum. Þar sem möguleg efnistökusvæði hafa ekki verið skoðuð á vettvangi er gert ráð fyrir að hafa þau frekar fleiri en færri til að hægt sé að nýta það efni sem best er fallið til vegagerðar og eins til að hægt sé að taka efni þar sem áhrif á umhverfið eru talin minnst. Efnistökusvæði eru öll í eða við vegsvæðið til að lágmarka umhverfisáhrif.

Ekki þótti raunhæft að gera ráð fyrir fáum stórum námum eða efnistöku í byggð og tilheyrandi akstri með efni um hálendið. Bæði eykur það umferð stórra bíla sem skerðir umferðaröryggi, skemmir vegi og slíkur akstur hefur neikvæð áhrif hvað varðar loftmengun.

Eftirfarandi valkostir eru metnir:

Valkostur	Lýsing
Gildandi skipulag - núll kostur	Ekki er gert ráð fyrir efnistökusvæðum á afréttinum.
Nýtt skipulag - Efnistaka á afrétti	Í tengslum við framkvæmdir vegna uppbyggingar ferðamannaaðstöðu á afrétti, m.a. í Kerlingarfjölum er gert ráð fyrir efnistökusvæðum, aðallega vegna vegagerðar. Af hagkvæmnis- og umhverfisástæðum er gert ráð fyrir mörgum litlum efnistökusvæðum í og við veglínur enda er um viðhald fjallvega og slóða að ræða en ekki verulega uppbyggðar vegi. Gert er ráð fyrir að leiðum um afrétt verði viðhaldið, lagfærðar í landi og jafnvel lítillaga uppbyggðar, m.a. til að losa af sér vatn. Til að áhrif verði sem minnst eru fjölmarg-

	ar litlar námur í og við vegstæðið, þ.e. melar sem tekið er efni úr og síðan lagað aftur að landi. Efnismagn er lítið á hverjum stað. Almennt er lögð áhersla á nægt framboð efnis-tökusvæða í sveitarfélaginu en að efnistaka fari að jafnaði ekki fram á svæðum sem hafa sérstakt verndargildi. Þá er lögð áhersla á góða umgengni á nýtingartíma og góðan frágang eftir að efnistöku lýkur.
--	--

Viðmið

Skipulagslög nr. 123/2010 m.s.br. og Skipulagsreglugerð nr. 90/2013. Stuðla skal að skynsamlegri og hagkvæmri nýtingu lands og landgæða, tryggja vernd landslags, náttúru- og menningarverðmæta og koma í veg fyrir umhverfisspjöll og ofnýtingu með sjálfbæra þróun að leiðarljósi.

Lög um náttúruvernd nr. 60/2013. Stuðla að vernd og sjálfbærri nýtingu auðlinda. Standa vörð um óbyggð víðerni.

Velferð til framtíðar. Sjálfbær þróun í íslensku samfélagi til 2020. Vernd víðerna. Auðlindir landsins í jarðvegi og gróðri verði nýttar á sjálfbæran hátt. Við framkvæmdir verði neikvæðum áhrifum á vistkerfi haldið í lágmarki.

Landsskipulagsstefna 2015-2026. Mannvirki og umferð um hálendið skerði víðerni og önnur sérkenni og náttúrugæði hálendisins sem minnst. Viðhald og uppbygging samgöngukerfis á miðhálendinu stuðli að góðu aðgengi. Mannvirki og umferð hafi lágmarksáhrif á víðerni og óbyggðaupplifun.

Vegvísir í ferðaþjónustu. Góðar samgöngur eru forsenda þess að ferðamenn dreifist sem víðast um landið. Bæta þarf uppbyggingu og viðhald heilsársvega og skilgreina ferðamannaleiðir.

Parísarsamkomulagið. Vinna skal að því að halda hnattrænni hlýnun af mannavöldum innan 2°C marks-ins. Stoppa þarf aukningu í losun gróðurhúsalofttegunda.

Samanburður valkosta – Efnistökusvæði á hálendi		
Valkostir -> Umhverfis-þættir	Núll kostur – engin efnistökusvæði á hálendinu.	Efnistaka við Ásgarðsá - mörg lítil efnistökusvæði á hálendinu.
Náttúra	Viðhald vegar inn í Leppistungur kallar á verulega efnisflutninga – kann að þurfa að styrkja veg úr byggð.	Efnistökusvæði hefur áhrif á ásýnd og gróður.
Samfélag	Ekki brugðist við þörf á efnistöku nálægt framkvæmdastað sem kallar á meiri akstur með efni og þar með dýrari framkvæmd.	Hagkvæmara að stutt sé frá efnistökuastað að framkvæmdasvæði og styttri verktími. Með því að gera ráð fyrir mörgum efnistöku-svæðum er hægt að nýta þau sem best henta hverju sinni og lágmarka akstur frá efnistökusvæði að notkunarstað.
Samgöngur	Langar flutningsleiðir úr núverandi námum í byggð kalla á meiri umferð, jafnvel stærri bíla. Einnig kann að þurfa að styrkja veg enn frekar svo hann þoli efnisflutninga.	Flutningsleiðir stuttar. Verktími styttri. Námur eru forsenda þess að hægt sé að bæta vegakerfið.
Heilsa og öryggi	Efnisflutningar skapa hættu í umferðinni og aukið ónæði fyrir ferðamenn.	Opnar námur skapa hættu á jarðvegsfoki. Umferð stórvirkra vinnuvéla á hálendinu skapar hættu í umferðinni. Minni mengun ef akstursleiðir eru stuttar.
Minjar	Engin áhrif.	Þarf ekki að hafa áhrif.

Umræður

Í umræðum stýrihóps var farið yfir viðhald vega á Hrunamannafrétti. Áhersla er á litlar námur í og við vegstæði því að mati stýrihóps er það heppilegra. Þannig verði flutningsleiðir styttri sem þá er í samræmi við stefnu ríkisins um minni kolefnisútbástur. Framkvæmdin getur orðið ódýrari og hentar

betur minni tækjum s.s. minni gerðum af vörubílum eða jafnvel dráttarvélum með vagn þar sem flutningsleiðir eru stuttar.

Niðurstaða sveitarstjórnar

Vegna viðhalds slóða og fjallvega á Hrunamannafrétti verður tekið efni í nokkrum litlum námum á lítt grónum melum í eða meðfram núverandi vegum. Markmiðið er að taka efni sem næst veglínu bæði til að draga úr kostnaði vegna viðhalds vega og til að draga úr sjónrænum áhrifum efnistöku. Samhliða því stýttist vegalengd með efnisflutninga. Ekki þótti raunhæft að gera ráð fyrir fáum stórum námum eða efnistöku í byggð og tilheyrandi akstri með efni um hálendið. Bæði eykur það umferð stórra bíla sem skerðir umferðaröryggi, skemmir vegi og slík framkvæmd vegaviðhalds hefur neikvæð áhrif hvað varðar loftmengun og kolefnisbúskap.

Efnistökusvæði hefur óhjákvæmilega áhrif á ásýnd og umhverfi meðan á framkvæmd stendur og þá er nokkur hættu á jarðvegsfoki úr opnum námum. Því er nauðsynlegt að gengið verði frá námum milli þess sem þær eru nýttar, m.a. með jöfnun yfirborðs og eftir atvikum sáningu. Við frágang efnistökusvæða þarf að laga yfirborð þeirra að aðliggjandi landi.

Sveitarstjórn telur nauðsynlegt að sinna viðhaldi og eðlilegri uppbyggingu vega á Hrunamannafrétti. Efnistaka á hálendi hafur takmörkuð neikvæð umhverfisáhrif sé vel að henni staðið og betra er að taka efni sem næst framkvæmdastað, fremur en að flytja efni lengra að. Neikvæð umhverfisáhrif eru helst þau að ásýnd svæðis breytist og þá er nokkur hættu á jarðvegsfoki, einkum á framkvæmdatíma. Því leggur sveitarstjórn áherslu á að efnistaka á hálendinu verði að jafnaði úr litlum námum, sem næst vegsvæði og að gengið verði frá hverju efnistökusvæði fyrir sig strax að efnistöku lokinni.

4.2.4 Stakar framkvæmdir í byggð og á hálendi

Óskum um byggingu stakra mannvirkja hefur fjölgað undanfarin ár og er gert ráð fyrir að heimila ýmis konar stakar framkvæmdir á landbúnaðarsvæðum og óbyggðum svæðum. Þetta er t.d. í tengslum við kröfur um betri fjarskipti, ýmis konar þjónustu og fjölbreyttari búsetumöguleika. Nauðsynlegt er að slík uppbygging sé í samræmi við skipulag og að hagsmunaaðilar viti af fyrirhugaðri framkvæmd og geti komið með ábendingar eða athugasemdir. Því er gert ráð fyrir að stök mannvirki séu í samræmi við deiliskipulag eða grenndarkynningu og eftir atvikum hafa framkvæmdaleyfi.

Eftirfarandi valkostir eru metnir:

Valkostur	Lýsing
Gildandi skipulag - núll kostur	Gert er ráð fyrir íbúðarbyggð í tengslum við núverandi býli og forðast skal stök hús á víðavangi. Heimilt er að byggja 3 íbúðarhús og 3 frístundahús á hverju lögbýli án beinna tengsla við núverandi rekstur.
Nýtt skipulag - Stakar framkvæmdir	Áfram er gert ráð fyrir að á landbúnaðarsvæðum og óbyggðum svæðum verði heimiluð takmörkuð uppbygging án þess að skilgreina sérstaklega breytta landnotkun. Íbúðar og frístundahús eru utan óbyggðra svæða og skulu að jafnaði vera utan verndarsvæða og landbúnaðarlands í flokki I og II. Nýta sem best þær veitur sem fyrir eru, s.s. vegi, vatns- og raforkukerfi. Markmiðið er að mæta óskum þeirra sem vilja vera í dreifbýli, jafnvel stunda skógrækt eða áhugabúskap. Bætt nýting veitukerfa styrkir byggð. Einnig er heimilt að bæta öryggi með uppsetningu fjarskiptamastra, þjónustuhúsa, lítilla virkjana eða vatnsöflun. Stakar framkvæmdir skulu vera í samræmi við deiliskipulag eða grenndarkynningu og eftir atvikum hafa framkvæmdaleyfi.

Viðmið

Skipulagslög nr. 123/2010 m.s.br. og Skipulagsreglugerð nr. 90/2013. Stuðla skal að skynsamlegri og hagkvæmri nýtingu lands og landgæða, tryggja vernd landslags, náttúru- og menningarverðmæta og koma í veg fyrir umhverfisspjöll og ofnýtingu með sjálfbæra þróun að leiðarljósi.

Lög um náttúruvernd nr. 60/2013. Stuðla að vernd og sjálfbærri nýtingu auðlinda. Standa vörð um óbyggð víðerni.

Lög um menningarminjar nr. 80/2012. Stuðla að verndun menningarminja og tryggja að íslenskum menningararfi verði skilað óspilltum til komandi kynslóða.

Velferð til framtíðar. Sjálfbær þróun í íslensku samfélagi til 2020. Vernd víðerna. Auðlindir landsins í jarðvegi og gróðri verði nýttar á sjálfbæran hátt. Við framkvæmdir verði neikvæðum áhrifum á vistkerfi haldið í lágmarki. Aukin endurnýting endurnýjanlegra orkugjafa.

Landsskipulagsstefna 2015-2026. Landnotkun styðji við búsetu og samfélag í dreifbýli með langtímasýn um ráðstöfun lands til nýtingar og verndar. Mörkuð verði stefna um yfirbragð byggðar og tekið tillit til staðhátta og landslags. Gætt verði að hagkvæmni varðandi samgöngur og veitur og ekki gengið að óþörfu á svæði sem eru verðmæt til landbúnaðar eða náttúruverndar. Skipulag gefi kost á uppbyggingu fjarskiptamannvirkja til að tryggja örugg fjarskipti.

Parísarsamkomulagið. Vinna skal að því að halda hnattrænni hlýnun af mannavöldum innan 2°C marksins. Stoppa þarf aukningu í losun gróðurhúsalofttegunda.

Samanburður valkosta – Stakar framkvæmdir		
Valkostir -> Umhverfispættir	Núll kostur – engar stakar framkvæmdir	Stakar framkvæmdir
Náttúra	Lítill áhrif af nýjum íbúðarhúsum sem eru í tengslum við núverandi bæjartorfur.	Lítill áhrif af nýjum íbúðarhúsum sem eru í tengslum við núverandi bæjartorfur. Þjónustuhús og upplýsingar bætir umgengni um náttúru. Vindrafstöðvar og litlar vatnsaflsvirkjanir framleiða umhverfisvæna raforku. Minni þörf á dísel-rafstöðvum. Þjónustuhús og upplýsingar bætir umgengni um náttúruna.
		Sýnileiki uppbyggingar, sérstaklega möstur og vindrafstöðvar.
Samfélag	Þrjú hús á lögbýli er erfitt að framfylgja þar sem fremur auðvelt er að fá viðurkennt lögbýli, auk þess sem engin stýring er á hvar innan jarðarinnar hús eru byggð.	Uppbygging styrkir samfélagið, fjölgar atvinnutækifærum og styrkir tekjustofna. Getur stuðlað að nýtingu húsa sem ella hefðu staðið tóm. Líklegt að íbúum fjölgi með rýmri heimild fyrir ýmis konar atvinnustarfsemi.
Samgöngur	Engin stýring að hús séu byggð í nágrenni núverandi vega.	Uppbygging styrkir rekstur og nýtingu veitukerfa sem fyrir eru og bætir hagkvæmni byggðar. Styður við landbúnað og öflugan búrekstur.
Heilsa og öryggi	Öryggi vegfarenda verður óbreytt.	Fjarskiptamöstur bæta öryggi vegfarenda og þjónustu eftirlits- og öryggisaðila. Þjónustuhús bæta öryggi vegfarenda, sérstaklega á hálendinu.
Minjar	Þarf ekki að hafa áhrif.	Þarf ekki að hafa áhrif.

Umræður um byggð og hálendi

Á fundum stýrihóps varð nokkur umræða um stærð lítilla virkjana, hæð á fjarskiptamöstrum og vindrafstöðvum og hvernig hægt væri að hafna þeim mannvirkjum sem falla í þennan flokk með tilliti til umhverfisáhrifa þeirra eða fjarlægð frá t.d. nágrönnum, ferðamannastöðum eða þéttbýli. Æskilegt er að hægt sé að nýta umhverfisvæna orku til reksturs og því verði hægt að setja upp litlar virkjanir enda sé um vistvæna orkunýtingu að ræða sem styrkir rekstur og uppbyggingu. Þá er nauðsynlegt að hægt sé að leita vatns hvort heldur er til virkjunar, hitunar eða neyslu. Því er ekki talið nauðsynlegt að afmarka svæði í aðalskipulagi meðan tilraunaholur eru kannaðar eða ef rekstur/notkun er lítil og að ekki sé um leyfis skylda starfsemi að ræða. Þó er ávallt nauðsynlegt að hagsmunaaðilar s.s. eigendur aðliggjandi landa og eftir atvikum aðrir aðilar séu upplýstir um fyrirhugaðar framkvæmdir með grenndarkynningu eða auglýsingu deiliskipulags. Þá er ávallt krafa um framkvæmdaleyfi og tilkynningu til Orkustofnunar, sem er lögformlegur eftirlitsaðili.

Fjarskiptamöstur verða stöðugt mikilvægari öryggis- og þjónustutæki, bæði í byggð og á hálendinu og því mikilvægt að hægt sé að koma þeim fyrir á stöðum sem best henta. Lögð er áhersla á að hægt sé að knýja þau sem mest með umhverfisvænum staðbundnum orkugjafa og forðast að leggja langar raflagnir.

Stýrihópur var sammála um að stök mannvirki eigi ekki við alls staðar og því væri mikilvægt að skoða hvert tilfelli fyrir sig. Þá er lögð áhersla á að allar stakar framkvæmdar verði ávallt kynntar a.m.k. öllum hagsmunaaðilum, með grenndarkynningu eða með gerð deiliskipulags.

Umræður um byggð

Í umræðum um íbúðarbyggð í dreifbýli kom fram að ekki er vilji til að hafa samfellda íbúðabyggð í dreifbýli og því munu íbúðarsvæði ekki vera skilgreind utan þéttbýlis, heldur verði byggt upp á landbúnaðarsvæðum. Ekki er heldur talið æskilegt að skipta upp landi fyrir stök íbúðarhús, en æskilegt er að byggja upp jarðir svo framarlega sem uppbygging spilli ekki landbúnaðarlandi í flokki I og II og sé í ágætum tengslum við núverandi samgöngu- og veitukerfi.

Niðurstaða sveitarstjórnar

Sveitarstjórn leggur áherslu á að ný íveruhús séu í góðum tengslum við núverandi samgöngur og veitur m.a. til að draga úr kostnaði. Því verða ný íbúðar- og frístundahús reist á landbúnaðarlandi í tengslum við þá byggð og veitukerfi sem fyrir eru. Forðast verði að byggja á verndarsvæðum eða á landbúnaðarlandi í flokki I eða II.

Nauðsynlegt er að heimila ýmsar minni framkvæmdir til að styrkja byggð, rekstur eða til öryggismála og vill sveitarstjórn veita ákveðið svigrúm til þess, án þess að afmarka sérstaklega viðkomandi landnýtingarflokk í aðalskipulagi. Snýr þetta m.a. að fjarskiptum, litlum virkjunum, heita- og kalda-vatnsveitum, lögnum og þjónustuhúsum sem m.a. geta nýst til upplýsingar, sem salerni eða til eftirlits. Virkjanir og vatnsveitur eru m.a. settar upp til að styrkja búrekstur eða annan rekstur s.s. þjónustustarfsemi til að ekki þurfi að nýta eldsneytisknúnar rafstöðvar eða langa lagnaleið. Gott fjarskipta-samband er nauðsynlegt í öryggisskyni en nýtist einnig vel til afþreyingar og í rekstri.

Gert er ráð fyrir að framkvæmdaaðili leggi fram skipulag fyrirhugaðra framkvæmda sem hægt er að auglýsa sem deiliskipulag eða grenndarkynna áður en framkvæmir hefjast svo hagsmunaaðilar getir komið með ábendingar eða athugasemdir. Sækja þarf um framkvæmdaleyfi þar sem það á við.

Þá er sömuleiðis gert ráð fyrir að í hverju tilfelli verði lagt mat á líkleg áhrif mannvirkja á landslag, verndarsvæði, náttúru, minjar og samfélag. Jafnframt þarf að huga vel að sýnileika mannvirkja og meta mögulega hljóð- og lyktarmengun. Einnig skal leitast við að staðsetja stök mannvirki þannig að þau skerði ekki víðerni.

4.2.5 Þéttbýli á Flúðum

Þéttbýlið að Flúðum býr við þá sérstöðu að bújarðir eru innan þéttbýlis og talsvert af skilgreindu landbúnaðarlandi. Land er að miklu leyti í einkaeign en sveitarfélagið á samt nokkuð svæði innan þéttbýlis. Þá er þéttbýlið meira og minna allt deiliskipulagt. Skilgreind íbúðarbyggð er nokkuð umfram áætlaða íbúafjölgun. Gert er ráð fyrir að miðsvæði stækki nokkuð frá eldra aðalskipulagi, aðallega vegna breytinga á skipulagsreglugerð, auk þess sem hluti íbúðarsvæðis verður að miðsvæði.

Einnig er gert ráð fyrir að verslunar- og þjónustusvæði stækki nokkuð, aðallega í tengslum við áform um uppbyggingu ferðaþjónustu á Bríkum og á Högnastaðahálsi.

Eftirfarandi valkostir eru metnir:

Valkostur	Lýsing
Gildandi skipulag - núll kostur	Gert er ráð fyrir íbúðarbyggð á Bríkum. 1. áfangi gerir ráð fyrir 12 íbúðarhúsum á rúmum lóðum en áform eru um þéttari íbúðabyggð í síðari áföngum. Á Högnastaðahálsi er opið svæði til sérstakra nota sem hefur verið skógræktarsvæði. Syðst á svæðinu eru vatns-tankar sem þjóna byggðinni.
Nýtt skipulag – Hótel á Flúðum	Eitt hótel að á Flúðum, á miðsvæði sveitarfélagsins þar sem er rúm fyrir 64 næturgesti. Á Bríkum er gert ráð fyrir verulegri uppbyggingu. Hótel og heilsulind ásamt íbúðarbyggð m.a. fyrir starfsfólk. Gert ráð fyrir um 200 herbergja hóteli, sem getur verið allt að 400 gistirúm. Gert ráð fyrir byggingum í tengslum við það, íbúðum fyrir starfsfólk, veitinga-staði og verslanir auk baðaðstöðu og heilsutengdrar starfsemi. Aðgengi verður af Bræðra-tunguvegi og/eða Selsbraut. Á Högnastaðahálsi verður byggt hótel, allt að 200 gistirúm og þjónusta því tengd s.s. veitingaþjónusta. Útsýni verður aðdráttarafi svæðisins en aðkoma verður að norðanverðu og þar er þörf á nokkurri vegagerð. Uppbygging mun ekki hafa áhrif á vatnstanka sveitarfélagsins.

Viðmið

Skipulagslög nr. 123/2010 m.s.br. og Skipulagsreglugerð nr. 90/2013. Stuðla skal að skynsamlegri og hagkvæmri nýtingu lands og landgæða, tryggja vernd landslags, náttúru- og menningarverðmæta og koma í veg fyrir umhverfisspjöll og ofnýtingu með sjálfbæra þróun að leiðarljósi.

Lög um náttúruvernd nr. 60/2013. Stuðla að vernd og sjálfbærri nýtingu auðlinda.

Lög um menningarminjar nr. 80/2012. Stuðla að verndun menningarminja og tryggja að íslenskum menningararfi verði skilað óspilltum til komandi kynslóða.

Velferð til framtíðar. Sjálfbær þróun í íslensku samfélagi til 2020. Heilnæmt andrúmsloft og ferskvatn. Tekið verði tillit til útivistargildis svæða við skipulag og ákvarðanir um landnýtingu. Auðlindir landsins í jarðvegi og gróðri verði nýttar á sjálfbæran hátt. Við framkvæmdir verði neikvæðum áhrifum á vistkerfi haldið í lágmarki.

Landsskipulagsstefna 2015-2026. Mörkuð verði stefna um yfirbragð byggðar og tekið tillit til staðhátta og landslags. Gætt verði að hagkvæmni varðandi samgöngur og veitur. Skipulag byggðar stuðli að sjálfbærri þróun þéttbýlisstaða með þétttri, samfelldri byggð, endurskipulagningu vannýttra svæða og eflingu nærsamfélags. Uppbygging íbúðar- og atvinnuhúsnaðis verði í samræmi við þarfir samfélagsins á hverjum tíma og til framtíðar.

Parísarsamkomulagið. Vinna skal að því að halda hnattrænni hlýnun af mannavöldum innan 2°C marks-ins. Stöðva þarf aukningu í losun gróðurhúsalofttegunda.

Samanburður valkosta – Hótel á Flúðum		
Valkostir -> Umhverfispættir	Núll kostur – íbúðarsvæði / opið svæði til sérstakra nota.	2 ný hótel á Flúðum
Náttúra	Skógræktarsvæðið á Högnastaðahálsi er ákjósanlegt til útiveru og gönguferða.	Svæðið nýtist áfram til útiveru en verður e.t.v. ekki eins aðlaðandi með hóteli, nýjum vegi og fjölda manns.
		Mannvirki eru alltaf sýnilegt þó oft sé hægt að fella þau vel að landi.
Samfélag	Áfram gert ráð fyrir útivistarsvæði, íbúðarbyggð og hóflegri uppbyggingu.	Mjög mikil uppbygging sem kallar á að innviðir samfélagsins eflist að sama skapi.
	Fjölgar ekki atvinnutækifærum né íbúum.	Bætir þjónustu við ferðamenn, stuðlar að því að ferðamenn stoppi lengur og fjölgar atvinnutækifærum. Styrkir byggðarlagið. Fjölgar íbúum.
Samgöngur	Umferð er nú þegar talsverð vegna fjölgunar ferðamanna.	Umferð á Flúðum eykst verulega.
Heilsa og öryggi	Högnastaðaháls er ákjósanlegur til útiveru og	Útivist á Högnastaðahálsi verður ekki eins áhugaverð

	þar eru merktar gönguleiðir.	með nýju hóteli og meiri umferð.
Minjar	Engin áhrif.	þarf ekki að hafa áhrif.

Umræður

Íbúðarsvæði á Flúðum eru nokkuð umfram áætlaða þörf á næsta skipulagstímabili, sem er til 2032. Við endurskoðun aðalskipulags er ekki verið að bæta við nýjum svæðum, þvert á móti eru íbúðarsvæði minnkuð frá því sem var í eldra skipulagi og tengist það mögulegri uppbyggingu gistipjónustu á staðnum.

Fyrir liggja athugasemdir Skipulagsstofnunar um að gera þurfi grein fyrir nýtingu íbúðarhúsnæðis til ferðapjónustu og sveitarfélaginu beri að móta stefnu varðandi útleigu íbúðarhúsnæðis. Nokkur umræða var á vinnslutíma tillögunnar um útleigu íbúðarhúsnæðis og telur stýrihópur ekki ástæðu til að setja slíka stefnu inn í aðalskipulag enda er, skv. skipulagsreglugerð ekki gert ráð fyrir atvinnustarfsemi á íbúðarsvæðum, nema þar sem sérstaklega er gert ráð fyrir blandaðri landnotkun í aðalskipulagi. Hins vegar mun sveitarstjórn, jafnvel í samráði við nágrannasveitarfélög, setja sér verklagsreglur varðandi útselda gistipjónustu á íbúðarsvæðum sé talin þörf á því. Ekki hefur verið ásókn í útleigu íbúðarhúsnæðis en talsverður skortur er á húsnæði til leigu yfir skemmri tíma, t.d. fyrir starfsfólk sem vinnur við ferðapjónustu á nærsvæðum.

Áhugi er á byggingu heilsuhótels á Flúðum auk þess sem í skoðun er uppbygging á Högnastaðahálsi í tengslum við ferðapjónustu. Gera má ráð fyrir að á Flúðum byggist upp allt að 600 gistirúm en nú þegar eru skráð tæplega 100 gistirúm innan þéttbýlisins. Staðurinn hefur allmarga kosti til uppbyggingar gistingar og má þar helst nefna heitt vatn sem nóg er af. Auk þess liggur svæðið vel við ýmsum áhugaverðum svæðum í uppsveitum Árnessýslu.

Niðurstaða sveitarstjórnar

Stefna sveitarfélagsins tekur litlum breytingum með nýju aðalskipulagi, þó heldur sé dregið úr íbúðarsvæðum og því telur sveitarstjórn ekki ástæðu til að meta sérstaklega þróun landnotkunar á Flúðum, nema hvað varðar gistingu enda eru áætlanir um verulega uppbyggingu. Það mun verða skoðað, í samvinnu við önnur sveitarfélög, hvort útleiga íbúðarhúsnæðis til gistipjónustu sé vandamál sem taka þurfi á og það verður þá gert með samræmdum verklagsreglum. Útleiga húsnæðis til gistipjónustu er leyfisskyld starfsemi.

Helsta breytingin er uppbygging þjónustusvæða á Bríkum og Högnastaðahálsi þar sem gert er ráð fyrir gistipjónustu fyrir allt að 600 manns. Sveitarstjórn er meðvituð um að slík uppbygging hefur talsverð áhrif á samfélagið allt og að samhliða þarf að verða uppbygging á öðrum innviðum, s.s. íbúðum fyrir starfsmenn.

4.2.6 Frístundabyggð

Frístundabyggð er víða í sveitarfélaginu. Samkvæmt Skipulagsreglugerð er ekki gert ráð fyrir atvinnustarfsemi á frístundalóðum. Frístundabyggð er ekki metin sérstaklega en í tengslum við landbúnaðarland liggur fyrir stefnumörkun um að ekki skuli byggt á verndarsvæðum eða landbúnaðarlandi í flokki I og II (akuryrkjalandi). Þær áherslur sveitarstjórnar lágu fyrir við endurskoðun aðalskipulags.

Umræður

Í skipulagsreglugerð liggur fyrir stefnumörkun varðandi fasta búsetu. Föst búseta er ekki heimil á frístundasvæðum og litið er svo á að þar sé atvinnustarfsemi ekki heimil. Áfram veður þó gert ráð fyrir takmarkaðri atvinnustarfsemi og rétt þykir að ítreka það í stefnumörkun hvernig að henni verði staðið. Áhersla er á að orlofshús verði áfram leigð út af félagasamtökum og eftir atvikum einstaklingum enda liggja fyrir rekstrarleyfi og samþykki viðkomandi sumarhúsafélags. Einnig verður áfram ákveðin atvinnustarfsemi sem tengist beint viðkomandi frístundasvæði s.s. þjónustuhús.

Niðurstaða

Ekki þykir ástæða til að meta áhrif stefnunnar sem er í meginráttum samhljóða gildandi stefnu aðalskipulags, þó skerpt sé á ákveðnum hlutum.

4.2.7 Verndarsvæði

Í lögum um náttúruvernd nr. 60/2013 er gert ráð fyrir vernd óbyggðra víðerna. Gert er ráð fyrir að víðerni séu „*að jafnaði a.m.k. 25 km² að stærð eða þannig að hægt sé að njóta þar einveru og náttúrunnar án truflunar af mannvirkjum eða umferð vélknúinna farartækja og í a.m.k. 5 km fjarlægð frá mannvirkjum og öðrum tæknilegum ummerkjum, svo sem raflinum, orkuverum, miðlunarlónum og uppbyggðum vegum*“.

Hvað varðar Hrunamannahrepp þá snýr skilgreiningin, skv. nýju lögunum, að því hvort uppbyggðir vegir skerði víðerni. Ekki liggur fyrir kortlagning af víðernum á hálendinu skv. lögunum og víðernin því ekki sýnd á skipulagsupprætti.

Unnið hefur verið, með Umhverfisstofnun og Skeiða- og Gnúpverjahreppi að friðlýsingu Kerlingarfjalla og næsta nágrennis. Kerlingarfjöll eru á náttúruminjaskrá en friðlýsingin nær yfir nokkuð stærra svæði. Svæðið sem fyrirhuguð friðlýsing tekur til er sett undir hverfisvernd. Fyrir liggja drög að friðlýsingarskilmálum (*Umhverfisstofnun, 2016*). Markmið friðlýsingarinnar skv. 2. gr. er að vernda jarðminjar, landslag, óbyggðir og ásýnd svæðisins. Friðlýsingunni er ætlað að efla Kerlingarfjöll sem útivistarsvæði og stuðla að góðri umgengni og bættu aðgengi að svæðinu.

Í drögum að friðlýsingarskilmálum eru m.a. tilteknar heimildir fyrir uppbyggingu innan svæðisins, starfsemi, umgengni og umferð. Gerð verður stjórnunar- og verndaráætlun fyrir svæðið. Þar verður m.a. fjallað um sjálfbæra landnýtingu, landvörslu, vöktun, uppbyggingu, fræðslu og miðlun upplýsinga, verndaraðgerðir, aðgengi ferðamanna, framandi lífverur, notkun vélknúinna farartækja, umferð hrossa, umferð loftfara, viðhald mannvirkja, fráveitu- og úrgangsmál og veiðar.

Umræður

Ekki liggur fyrir skilgreining á hvað telst vera uppbyggður vegur en þó er ljóst að víða hafa vegir á afréttum verið lagfærðir, lyft upp úr landi og jafnvel ár og lækir brúaðir/gerð ræsi. Landsskipulagsstefna gerir ráð fyrir að gönguskálar skerði ekki víðerni en ekki liggur fyrir hvenær skáli telst vera gönguskáli. Þar sem þar til bærir aðilar hafa ekki lagt fram kort af víðernum landsins verður ekki um slíka afmörkun að ræða í þessu aðalskipulagi en almennt má segja að þær framkvæmdir sem lagðar eru til í aðalskipulaginu og kunna að skerða víðerni eru; Kerlingarfjallavegur, af Kjalvegi inn í Kerlingarfjöll, og vegur frá Jaðri/Tungufelli inn í Leppistungur og áfram í Kerlingarfjöll.

Stýrihópur er sammála um að drög að friðlýsingarskilmálum fyrir Kerlingarfjöll gildi um hverfisverndarsvæði sem merkt er sem HV1 í aðalskipulagi. Þar er m.a. kveðið á um verndun landslags, gróðurs og dýralífs. Svæðið var áður á náttúruminjaskrá og einnig hverfisverndað í gildandi aðalskipulagi. Áfram verður gert ráð fyrir uppbyggingu við Ásgarðsá, enda er svæðið skilgreint sem hálendismiðstöð í Svæðisskipulagi Miðhálandis Íslands 2015 og er vísað til þeirra skilgreiningar í Landsskipulagsstefnu 2015-2026. Fram kemur í greinargerð með Landsskipulagsstefnu að á hálendismiðstöðvum sé *fyrst og fremst gert ráð fyrir rekstri gistingar og tjaldsvæða, auk fræðslu og eftirlits en einnig getur verið um einhvern veitinga- og verslunarrekstur að ræða*. Stýrihópur vill leggja áherslu á að standa vel að upplýsingagjöf og fræðslu um svæðið auk þess sem nauðsynlegt er að styrkja betur eftirlit á þessu svæði og bæta öryggi ferðafólks og því brýn þörf á að bæta aðstöðu fyrir eftirlitsaðila. Stýrihópur leggur áherslu á að styrkja þurfi eftirlit og bæta öryggismál á hálendissvæðum en landsskipulagsstefna tekur lítið á þeim þáttum. Því er vilji til að bæta verulega upplýsingagjöf um svæðið, jafnvel með byggingu gestastofu og tryggja aðstöðu eftirlitsaðila á svæðinu. Uppbygging á Ásgarðssvæðinu og nánasta umhverfi er í ferli mats á umhverfisáhrifum.

Niðurstaða sveitarstjórnar

Þar sem ekki er til afmörkun á víðernum skv. nýjum náttúruverndarlögum nr. 60/2013, né skilgreining á uppbyggðum vegum eða gönguskálum þá eru víðerni ekki sýnd í aðalskipulaginu.

Fyrir liggur að fjölgun þjónustustaða á hálendinu er ekki í neinum takti við þá heildarfjölgun ferðamanna sem orðið hefur frá því að Svæðisskipulag Miðhálandis Íslands 2015 var unnið, enda vill sveitarstjórn leggja áherslu á áframhaldandi verndun afréttarins sem lítt snortins svæðis. Ekki þykir ástæða til að meta áhrif tillögunnar á verndarsvæði sérstaklega enda eru Kerlingarfjöll á náttúruminjaskrá, auk þess að vera undir hverfisvernd. Tillaga um friðlýsingu er í samræmi við meginlínu sem var í gildandi aðalskipulagi um Kerlingarfjöll og deiliskipulag sem unnið var fyrir uppbyggingu á hálendismiðstöð þar en ákvæði verndarsvæðis verða endurskoðuð ef þörf er á m.a. vegna niðurstöðu mats á umhverfisáhrifum, sem nú er í ferli.

5 HEIMILDIR

- Ágúst Guðmundsson. (1996). *Ofan Hreppafjalla*. Ferðafélag Íslands.
- Alþingi Íslands. (2000). Tillaga til þingsályktunar um úttekt á ástandi eigna á jarðskjálftasvæðum. Retrieved November 11, 2015, from <http://www.althingi.is/altext/pdf/126/s/0116.pdf>
- Alþingi Íslands. (2006). Lög um umhverfismat áætlaða nr. 105/2006. Retrieved from <http://www.althingi.is/lagas/nuna/2006105.html>
- Alþingi Íslands. (2010). Skipulagslög nr. 123/2010. Retrieved from <http://www.reglugerd.is/interpro/dkm/WebGuard.nsf/key2/090-2013>
- Ásborg Arnþórsdóttir. (2016). *Ársverk í ferðaþjónustu*.
- Björn Ingi Sveinsson. (2002). *Nýr íslenskur álagstuðull vegna jarðskjálfta*. Mannvit. Retrieved from <http://mannvit.is/Mannvit/Frettir/Allarfrettir2011/Frettinoll/157>
- Emmanuel Pagneux. (2015). *Útbreiðsla flóða í Hvítá og fleiri ám - óbirt gögn*.
- Ester Anna Ármannsdóttir. (n.d.). Til hamingju með blátunnuna. Retrieved November 11, 2015, from http://issuu.com/hrunamannahr/docs/b_klingur_19_08_2013_4
- Félagsheimilið. (n.d.). Retrieved November 11, 2015, from <http://www.fludir.is/index.php/felagsheimili>
- Finnbogi Alfreðsson - SASS. (2015). *Atvinnustefna Hraunamannahrepps*.
- Flúðaskóli. (2016). Skólanámskrá Flúðaskóla.
- Greiningardeild Arion banka. (2016). *Ferðamannalandið Ísland: Draumaland eða Djöflaeyja. Ferðaþjónustuúttekt Greiningardeildar Arion banka*.
- Guðmundur Kjartansson. (1952). Meira um Rauðhól. *Náttúrufræðingurinn*, 22. Retrieved from http://timarit.is/view_page_init.jsp?pageld=4267611
- Guðni Ágústsson landbúnaðarráðherra. (2001). Gæðavottun í sauðfjárrækt. Retrieved from <http://www.althingi.is/altext/127/O3/r25174648.shtml>
- Guðni Guðbergsson Veiðimálastofnun. (2016). *Ár og veiði í Hrunamannahreppi*.
- Gylfi Guðjónsson og félagar. (2005). Aðalskipulag Hrunamannahrepps 2003 - 2015.
- Hagstofa Íslands. (2015). Íbúafjöldi 1998-2015. Retrieved from <http://px.hagstofa.is/pxis/pxweb/is/lbuar/?rxid=c93842fd-6a5d-4ab6-8cf1-d5f679bba87ei>
- Hagstofa Íslands. (2016). *Gistinætur í Hrunamannahreppi*.
- Haraldur Matthíasson. (1961). *Árnessýsla, Grímsnes og Biskupstungur. Árbók Ferðafélags Íslands 1961*. Ferðafélag Íslands.
- Haukur Jóhannesson. (2011). *Hrunamannahreppur Yfirborðsjarðhiti í byggð*.
- Haukur Tómasson. (1961). *Virkjun Hvítár við Hestvatn*. Retrieved from <http://www.os.is/gogn/Skyrslur/1961/OS-1961-Virkjun-Hestvatn-1.pdf>
- Hitaveita Flúða. (1991). Hitaveita Flúða, 5-7.
- Landgræðsla ríkisins. (2015). Landgræðslufélag Hrunamanna. Retrieved November 11, 2015, from <http://www.land.is/samstarf/landgraedhslufeloeg?layout=edit&id=64>
- Landmælingar Íslands. (2014). Sveitarfélög - upplýsingar. Retrieved from <http://atlas.lmi.is/sveitarfelog/>
- Orkustofnun. (n.d.). *Jarðvarmavirkjanir. Viðauki 02 af 92 við skýrslu Orkustofnunar OS-2015/02. Virkjanakostir til umfjöllunar í 3. áfanga rammaáætlunar*. Retrieved from <http://os.is/gogn/Skyrslur/OS-2015/OS-2015-02-Vidauki-02.pdf>
- Rannsóknarstofnun landbúnaðarins. (1999). Endurheimt votlendis. Retrieved February 19, 2016, from <http://www.rala.is/votlendi/Mikilvaegi.htm>
- Samband íslenskra sveitarfélaga. (2015). *Árbók sveitarfélaga 2015*.
- Skipulags- og byggingarfulltrúi Uppsveita bs. (2015). Skipulags- og byggingarfulltrúi Uppsveita bs. Retrieved November 9, 2015, from <http://www.sbf.is/>
- Skipulagsstofnun. (2007). *Leiðbeiningar um umhverfismat áætlaða*. Reykjavík. Retrieved from <http://www.skipulag.is/media/pdf-skjol/aaetlanamat.pdf>
- Skipulagsstofnun. (2010). *Leiðbeiningablað 10. Umfang og áherslur í umhverfismati*. Retrieved from http://www.skipulag.is/media/skipulagsmal/okt2010_Leiðbeiningarblad_10_-matslysing.pdf
- Suðurlandsskógar. (2015). *Fjöldi jarða í skógrækt eða skjólbeltarækt - óbirt gögn*.

- Umhverfis- og auðlindaráðuneytið. (2013). Skipulagsreglugerð nr. 90/2013. Retrieved from <http://www.reglugerd.is/interpro/dkm/WebGuard.nsf/key2/090-2013>
- Umhverfisstofnun. (2016). *Auglýsing um landslagsverndarsvæði í Kerlingarfjöllum. Drög til kynningar, 26. maí 2016.* Retrieved from http://www.ust.is/library/Skrar/Einstaklingar/Nattura/Fridlysingar-i-vinnslu/Kerlingarfjoll/Augl%sing%um%fri%l%singu%Kerlingarfjalla_dr%g.pdf
- Vatnsveita Flúða. (2013), 2003–2004.
- Veðurstofa Íslands. (2015). Vindatlas. Retrieved May 15, 2015, from <http://vindatlas.vedur.is/>
- Vegagerðin. (2015). Umferðartölur 2015. Retrieved August 31, 2016, from [http://www-3.vegagerdin.is/vefur2.nsf/Files/Banki_2015_a_netid/\\$file/Banki_2015_%neti%pdf](http://www-3.vegagerdin.is/vefur2.nsf/Files/Banki_2015_a_netid/$file/Banki_2015_%neti%pdf)